

HISTORIA XENEALÓXICA DOS LAGO DE OBAÑO E BARALLOBRE NOS SÉCULOS XV E XVI

Fernando Dopico Blanco*

Quando Lança[rote] oyu dizer aos do castelo “Uedes aly o bom caualeyro”, marauillousse,
mays sse fosse em Cornualla1 nom se ma[rauillara] ...

Fragmento do Livro de Tristán²

Revisando os ‘Libros’ do mosteiro de San Martiño de Xuvia que se conservan no Arquivo do Reino de Galicia, atopeime cunha breve anotación nun deles, que dicía: *Papeles zerca de la hazienda do Vaño. Ay en este papel una memoria delas haziendas del lugar do Vaño, en que vive don Diego de Santiso, hijo de doña Lucrecia³, descendiente del capitán Juan López de Taibo. Tiene unas noticias curiosas y antiguas.* Picado da lóxica, comecei a ler o manuscrito, coa sorpresa de asomar a un detallado relato diacrónico sobre un foro que, a comezos do século XV, outorgara o mosteiro de Xuvia a favor de Lope de Lago ‘o Vello’ e a súa dona, Tareixa Vázquez.

Seguín con interese a trama. Por frases, adquiría trazas novelescas. E foron xurdindo personaxes, feitos, datas, situacións ...; un conxunto narrativo que achegaba unha vívida descrición sobre algúns aspectos do cotiá nos séculos XV e XVI. Todo isto guiado polo fio conductor do foro de Obaño.

Indefectibelmente, a este foro aparece ligado o apelido dos Lago, clan lendario na comarca. Ao seu arredor emerxen parentes e veciños de filiación coñecida: Chanteiro, Anido, Taibo, ...;

* N. do A.: Neste traballo non poderían aparecer certas citas, datos e comentarios, de non mediar as achegas xenerosas e desinteresadas de don Álvaro de Santaló e Ossorio de Albaredo, Señor do Pazo de Aranza -Lugo-, e de don Gabriel Pita da Veiga e Goyanes. Fidalgos e amigos de pro, ante todo. Débolle, tamén, recoñecemento a dona Dolores González López pola súa amábel colaboración, e á licenciada en Historia dona Pilar Blanco Vidal, quen me facilitou abundante loxística bibliográfica nesta e noutras ocasións.

1. Cornualles.

2. CÁTEDRA DE LINGÜÍSTICA E LITERATURA GALEGA / UNIVERSIDADE DE SANTIAGO. *Prosa Galega III. Da época trovadoresca ao neoclasicismo*; Galaxia, Vigo, 1980, p. 116 e 120. Tomado do “Fragmento de un ‘Livro de Tristán’ galaico-portugués”; Edición e estudo por José Luis PENSADO TOMÉ, en *Cuadernos de Estudios Gallegos* (Anejo XIV), Santiago de Compostela, 1962, p. 120.

3. Dona Lucrecia Bermúdez de Taibo casou con don Álvaro de Santiso. Era filla do segundo matrimonio do capitán don Diego López de Bermúdez de Taibo (v. aquí máis adiante).

os que tamén participan activamente na acción. Unha primeira conxectura foi tomando corpo: o afinamento desta liñaxe en Bezoucos⁴ debíase a Lopo de Lago. Cuxa descendencia iría, á súa vez, espallando o apelido pola zona até chegar a Pontedeume onde, no século XVI, aparecerán ocupando cargos de rexedores, etc.

Polo tanto, animeime a ordenar e poñer por escrito datos dispares que tiña recompilado sobre estes Lago, os seus ascendentes e descendentes, co obxecto de achegar un gran de area no seu coñecemento. Tamén, a través das vicisitudes foreiras, a reconstruír un anaco da historia do mugardés lugar de Obaño e, como non, do milenario e omnipresente mosteiro de Xuvia. Considerei, así mesmo, esencial a transcripción e edición do manuscrito, polos ricos e variados elementos que contén, susceptíbeis de ser utilizados ou analizados por historiadores dende diversos intereses ou criterios historiográficos.

APROXIMACIÓN Á CASA DE LAGO: (...) Y POR VENIR DE ALTA SANGRE, QUE HAVÍA HOMBRES DE DON (...)

- *Sseñor, ¿conoceades uos alguuns caualeyros de casa de Rrey Artur?*

- Ssi, disso ele.

- *¿Et conoceades uos, disserom eles, Dom Lançarote do Lago?.*

- Ssi, disso ele, aquele conosco eu bem.

Fragmento do Livro de Tristán⁵

A liñaxe dos **LAGO**, con profundas raizames na comarca ferrolá, supón un dos paradigmas para o estudo do comportamento e da evolución do segmento social da fidalguía ou pequena nobreza nas bisbarras do norte, dende a Baixa Idade Media até a fin do Antigo Rexime.

1. A Solaina – Caamouco, Ares. Pedra armeira⁶ do s. XVI con brasóns dos LAGO⁷

4. Terra e arceprestadado na península do seu nome, que comprende aproximadamente os actuais concellos da Capela, Ares, Cabanas, Fene e Mugardos.

5. CÁTEDRA DE LINGÜÍSTICA E LITERATURA GALEGA / UNIVERSIDADE DE SANTIAGO. *Prosa Galega III ...*; ob. cit., p. 116.

6. Agradezo a localización e comunicación da existencia, desta e doutra pedra armeira, ao señor Ernesto López Naveiras. Cómpre salientarmos que esta peza é inédita no tocante á súa publicación.

7. Descrición heráldica: Unha torre, defendida no interior por unha figura humana (¿dama?) de medio corpo, que empuña unha espada na man destra. No flanco dereito, tres ¿flores de lis? colocadas en pau. No flanco esquerdo, tres ¿columnas? colocadas en pau. Timbrado de helmo con penachos. Ornamentación exterior, aparentemente, de simboloxía vexetal.

Dende o núcleo matriz⁸, no val de Trasancos, esta estirpe estendeuse profusamente polas proximidades, dando lugar ou entroncando con sucesivas casas solarengas entre Ferrol e Pontedeume, e nas próximas terras de Moeche, Cedeira e Ortigueira.

É necesario recoñecer, para o período comprendido entre os séculos XIII e XIV, que as fontes son parcas en datos. Non obstante, evidencias posteriores a esta época coinciden en sinalar nunha mesma dirección en relación con este clan. O estado da cuestión pódese formular en dúas premisas:

- Unha consideración de prestixio, nobreza e riqueza, con anterioridade ao século XV.
- Dende o século XV, un empobrecemento e un 'abaixamento' considerábel dentro do status nobiliario.

Polo tanto, resulta facilmente deducíbel que, no segmento cronolóxico comprendido entre mediados e finais do século XIV, aconteceron feitos e circunstancias que apartaron os Lago do seu *cursus honorum*. Así, dende unha posición aparentemente privilexiada e até certo punto autónoma, pasaron a formar parte da pequena fidalguía obrigada pola necesidade, ou se cadra por simple instinto de conservación, ao servizo e 'acostamento' dalgunha das casas beneficiadas tras a contenda Trastamarista⁹. Neste caso semella que coa emerxente Casa de Andrade. Pero, esta aparente sinerxía verémola máis adiante.

Como mostra da indubidábel antigüidade e arraigamento da liñaxe na comarca ferrolá, podemos remontarnos ao século XIII e traer a colación a un probábel devanceiro, un *don Johán Fernández de Lago*, a quen vemos obrando como testemuña nun documento¹⁰ do ano 1252, ao lado doutro liñaxudo *don Fernando Péres d-Andrade*. No ano 1257, intervén tamén como testemuña nunha doazón que outorgaron a favor do mosteiro de San Salvador de Pedroso¹¹ membros doutro prestixioso e vedraño clan nobiliario trasanqués, os Mandiá. Como hipótese -dado o costume da época de que entre os subrogantes deste tipo de documentos se atopasen familiares-, cabe sospeitar que podería existir algún tipo de emparentamento entre os irmáns Mandiá, alí actuantes, e este persoeiro dos Lago. Máxime cando neste texto, xusto a continuación do de Lago, figura tamén como testemuña un *Johán Fernández de Mandiá, cavaleyro*.

Coido que se debe reclamar, formalmente tamén, para esta estirpe a filiación do trobador Fernán do (ou, de) Lago, activo no século XIII, que en diversos manuais de literatura aparece cunha orixe atribuída a outros lares.

8. A teor de diversas fontes, coido que se debe considerar como núcleo matriz a casa-torre de Belote, derrubada entre finais do século XVI e comezos do XVII, que estivo sita na parroquia de Santa María A Maior do Val, no actual concello de Narón. No seu canto erixiuse o pazo de Baltar por Xoán Pardo de Andrade. A este respecto ver DOPICO BLANCO, Fernando. "Prolegómenos, fundación e transmisión dos morgados de Baltar e San Sadurniño na comarca de Ferrol (séculos XVI ao XVIII)"; en Cátedra n.º. 13, Pontedeume, 2006.

9. Refírome á guerra dinástica (1366-69) entre o lexítimo rei Pedro I e o seu irmán bastardo, o conde don Henrique de Trastámara, logo rei Henrique II.

10. Edición en FERNÁNDEZ DE VIANA Y VIEITES, J. Ignacio, GONZÁLEZ BALASCH, M^a. Teresa & DE PABLOS RAMÍREZ, J. Carlos. *El Tumbo de Caaveiro* (2^a. Parte); en Cátedra n.º. 4, Pontedeume, 1997, doc.º. 271, pp. 352-354.

11. CAL PARDO, Enrique. *El monasterio de San Salvador de Pedroso en tierras de Trasancos*; Deputación Provincial de A Coruña, 1984, doc.º. 12, p. 246.

No ano 1316 localízase o crego Afonso Yáñez, fillo de Fernando Pérez de Lago¹², a quen o arceidiago de Trasancos concédelle a sinecura da igrexa de Santa Eulalia de Aviño¹³, en Valdoviño.

Dous representantes principais da familia na primeira metade do século XIV foron os irmáns Gil e Fernán Pérez de Lago, os cales xunto *con ciertos omnes de la dicha tierra del dicho coto de Pedroso, en repartymientos de omnes fijosdalgo, agetaron con don Pero Fernández de Castro, Mayordomo mayor del Rey don Alfonso e Pertigero mayor de tierra de Santiago e Adelantado de la frontera, en la batalla del Salado de cabo Tarifa*¹⁴. Sobre Gil Pérez volveremos máis adiante.

Un dato máis, que resalta a importancia da liñaxe neste período, reflíctese no enlace matrimonial dunha probábel irmá dos anteriores, Mariña Pérez de Lago, co cabaleiro chairego Fernán López de Lanzós. Desta unión haberá de descender, tres xeracións máis adiante, o caudillo irmandiño Alonso de Lanzós¹⁵.

Coetáneo destes dous cabaleiros foi o portugués don Pedro Afonso, Conde de Barcelos, quen no seu *Nobiliario*¹⁶ facía esta breve recensión:

Lagos.

Gomes Gonçalves do Lago, foy cazado com D. Tareja Gomes, filha de Gomes Ansur, e de D. Estevainha Pires fol. 201. num. 2. e fez em ella.

Martim Gomes do Lago.

D. Maria, ou Ioana, Gomes molher de Pedreães Cardos. fol. 355. n. 2.

Resulta, cando menos, tentador facer unha pequena cala no texto de Barcelos¹⁷. Independentemente da vericidade ou exactitude dos nomes que emprega e do contraste cronolóxico, quizais poderíamos estar ante unha referencia á hipotética ascendencia ou ligazón xenealóxica dos Lago coa *gens* dos antigos Condes de Traba e Trastámara¹⁸.

O mesmo Conde de Barcelos recolle tamén a lenda do naufraxio -pouco menos que provincial- na costa de Trasancos do conde *Dom Mendo*, pretendido devanceiro dos Froilaz-Traba. Segundo o relato, con el salváronse outros cinco cabaleiros, os que serían cabeza e orixe doutras tantas liñaxes. Lenda á parte, ao contrastar documentalmente estes apelidos é doado verificalos, nos

12. A data semella un pouco temperá para propoñer o trasunto deste persoeiro co -posterior- cabaleiro Fernán Pérez de Lago. Con todo, non se debe descartar un emparentamento ou filiación próxima.

13. Documento publicado por PENA GRAÑA, Andrés. *Narón, un concello con historia de seu* (vol. II, Idade Media); Concello de Narón, 1992, p. 510.

14. CAL PARDO; ob. cit., docº. 26, pp. 262-264.

15. Sobre a ascendencia e descendencia de Alonso de Lanzós ver DOPICO BLANCO. "Prolegómenos ..."; ob. cit.

16. CONDE DE BARCELOS. *Nobiliario*; Bibliófilos Gallegos, Santiago de Compostela, 1974.

17. Un interesante estudo sobre a visión da nobreza galega nos libros de liñaxes portuguesas, no traballo de PAREDES MIRÁS, Mª. Pilar. *Mentalidade nobiliaria e nobreza galega. Ideal e realidade na Baixa Idade Media*; ed. Toxosoutos, Noia, 2002.

18. Para a xenealoxía dos vedraños Condes de Traba-Trastámara e a súa numerosa parentela, resulta de obrigada consulta LÓPEZ SANGIL, José Luis. *La nobleza altomedieval gallega. La familia Froilaz-Traba*; Edit. Toxosoutos, Noia, 2002.

séculos XII-XIII, obrando habitualmente como prestameiros, oficiais e acompañantes dos Condes de Traba; con quenes mantiveron unha auténtica relación vasalática baseada na familiaridade¹⁹.

O Conde Dom Mendo veyo de terra de Roma, e era do linhage dos Godos, e veyo a Galiza cuydando a ser Rey com gram companha de cavalleyros e de outras gentes que trouxe por mar. E aqueceo assi a ventura, que quantas naos, baxeis, e galés trazia, quebrarom todas no mar, no cabo do Piorno²⁰, e em Trazentos²¹, e aportarom com el cinco cavalleyros e nom mais; e de hû delles vierom os de Trazentos²²; e de outro os Marinhos; e de outro os de Ambra²³, e de outro os Beltranes²⁴ de Neudos²⁵; e de outro os de Andrada²⁶ de Braga.

Conde de Barcelos:
Nobiliario. titº. VII.

2. A Solaina – Caamouco, Ares. Pedra armeira do s. XVI con brasón de alusión descoñecida²⁷

19. Estudo sobre estes aspectos en PENA GRAÑA. Narón, ... (vol. II, Idade Media); obr. cit.

20. Prior, no actual concello de Ferrol.

21. Trasancos.

22. Certamente, entre os séculos XII-XIII séguese aos cabaleiros do apelido Trasancos como prestameiros, en manuscritos dos mosteiros con posesións nesta e noutras comarcas próximas. Así, atopámonos con Nuño Peláez e o seu fillo Lopo Núñez de Trasancos. Este, á súa vez, pai de doutro Nuño e de Fernán López, de quen foron fillos Pedro, Gonzalo e Fernán Fernández de Trasancos. A través da documentación, vese como desta liñaxe descendem os do apelido Ferrol, localizados logo entre os séculos XIV-XV. Ligados cos Trasancos andan, nesta época, os Sillobre, os Mandiá e os Lago. Probabelmente, todos eles con antepasados comúns.

23. Ambroa. Os cabaleiros de Ambroa atópanse en repetidas ocasións entre os séculos XIII e XIV. A esta estirpe pertenceu o trovador Pero García de Ambroa (s. XIII).

24. Os do apelido Beltrán, tamén se rastrexan no século XIII na área nor-coruñesa.

25. Nendos.

26. Andrade. A vocación lusitana dos Andrade semella que comenza con Nuño Freire de Andrade, mestre da Orde de Christos. Este persoeiro, fillo de Roi Freire de Andrade e irmán de Fernán Pérez 'o Bo', é coetáneo do Conde de Barcelos. Certamente, tivo descendencia dun escudo cargado de seis feixes de paus ou varas, alternados e postos en faixa. Á súa vez, os feixes conteñen seis elementos cada un, a excepción dos dous da punta que teñen tres. O timbre -probabelmente un helmo- está completamente desfigurado e parcialmente roto. O flanco esquerdo está sostido polo que semella un ¿cánido? que, coherentemente, debería ter un compañeiro similar sostendo o flanco dereito. Non obstante, a rotura da pedra por este extremo impide toda precisión. De que saiba, é a primeira peza con estas características atopada nesta comarca e, tamén, inédita até o presente. Cabería a posibilidade de relacionar este brasón coas 'estacas' que aparecen nas labras heráldicas dos Lago de Barallobre? ...

27. Esta pedra é compañeira da anteriormente citada dos Lago. Descrición heráldica: A priori semella que podería tratarse dun xadrezado, onde alternan escaques lisos con escaques cargados de paus ou varas. Pero, unha ollada máis pausada, suxire que podería tratarse dun escudo cargado de seis feixes de paus ou varas, alternados e postos en faixa. Á súa vez, os feixes conteñen seis elementos cada un, a excepción dos dous da punta que teñen tres. O timbre -probabelmente un helmo- está completamente desfigurado e parcialmente roto. O flanco esquerdo está sostido polo que semella un ¿cánido? que, coherentemente, debería ter un compañeiro similar sostendo o flanco dereito. Non obstante, a rotura da pedra por este extremo impide toda precisión. De que saiba, é a primeira peza con estas características atopada nesta comarca e, tamén, inédita até o presente. Cabería a posibilidade de relacionar este brasón coas 'estacas' que aparecen nas labras heráldicas dos Lago de Barallobre? ...

Case que douscentos anos despois da toma de Tarifa (a. 1340), o cronista Vasco da Ponte escribía sobre algunhas casas nobiliarias galegas, contando á de Lago²⁸ como das máis antigas e atribuíndolle vellas lendas. Se facemos unha extrapolación da narración apontina, podemos resaltar os seguintes aspectos.

- Unha mítica procedencia estranxeira²⁹ do norte: *Diçen que salieron de Francia³⁰ o de Inglaterra y que vinieron de alli a probar a Galicia, y por venir de alta sangre, que havia hombres de Don.*

- Unha casa solarenga ou torre antiga –hipoteticamente xa desfeita ou derrubada no tempo de Vasco de Aponte- localizada na zona costeira trasanquesa³¹: (...) *y créolo porque ay una fortaleza metida en la mar, solar antiguo desta casa, muy acerca de la terra, la qual se llama oi en día la Peña de Don Lope. (...) Y aquella Peña de Don Lope que está metida en la mar es la fortaleza del solar de Lago.*

- Unha antigüidade e nobreza respectábel: (...) *de manera que tiene fama que, en todo el obispado de Mondoñedo, de siete o ocho casas que son allá, era la más antigua según fama y más poderosa.*

Pero ademais, Aponte faise eco específico de Gil Pérez de Lago, a quen rexistra enfrontado con Roi Freire de Andrade e co seu fillo Fernán Pérez: (...) *y que desde que los Freyres de Andrade començaron de prevaleçer, (...) que se guerreaban, y que Fernán Pérez de Andrade o boo que se atrevía a facerle befas, y que el de Lago juntaba gran gente y que fuera a çercar la casa a Ruy Freyre das Mariñas (...), que lo dejara amenazado.* Achega tamén un significativo dato xenealóxico ao revelar: *aunque por algunas parte fosen parentes.* Neste episodio, de apetitosa relevancia para o estudo do comportamento dos fidalgos, resáltase como anécdota o que foi unha realidade: o enfrontamento e bandeirías entre os sectores nobiliarios galegos. Estas pequenas guerras domésticas entre liñaxes e clans, en moitos casos afíns ou emparentados, teñen como trans-fondo común a busca da primacía e influencia -por vía legal ou ilegal- nos territorios sobre os que asentaban as súas casas solarengas.

28. APONTE, Vasco de. *Recuento de las Casas antiguas del Reino de Galicia*; (edic. Equipo de Investigación “Galicia hasta 1500”), Xunta de Galicia, Santiago de Compostela, 1986. Ibi, Casa de Lago, pp. 117-118.

29. O argumento da procedencia foránea vémolos tamén na lenda do conde Dom Mendo. Non obstante, no caso dos Lago estaba máis que xustificada esa crenza, xa que apoiabase non só en probábeis lendas e romances de transmisión oral, senón en coñecidos textos da novelística cabaleiresca (v. aquí máis adiante). Disto podemos deducir que, loxicamente, Vasco da Ponte, como bo coñecedor destes textos, tería en conta as lendas e relatos arredor do famoso cabaleiro Lanzarote do Lago, á hora de explicitar este comentario da procedencia e da alta sangue.

30. Con respecto a esta pretendida procedencia ab origine, debo reparar que nun dos preitos dos Lago de Moeche pola súa fidalguía (aa. 1570-1586), na Real Chancellería de Valladolid, testemuñas enfrontados con eles declaran: (...) *e por que el agüelo dela parte contraria no hera natural dela dicha felegresia e consejo de San Jurxo (de Moeche), sino adbenedizo, que bino del Reino de Francia, donde nasció e fue natural* (AGS. SH, leg^o. 179/7). Cómpre deixar claro que esta acusación non estaba fundamentada, e que pretendía desacreditar a súa fidalguía sementando a dúbida. Pero, o que interesa subliñar aquí é o feito da utilización -neste caso na contra- da lenda dunha procedencia exterior dos Lago.

31. Vasco da Ponte non fai unha localización xeográfica precisa. Con todo, o arqueólogo e historiador naronés Andrés Pena localiza e identifica a “Peña de don Lope” coa actual Pena Lopesa, na costa da parroquia do Val, no actual concello de Narón. Coido que a identificación proposta por Pena é moi lóxica e fundamentada, sobre todo pola inmediata proximidade da casa-torre de Belote, patrucial dos Lago nos séculos XV-XVI, e dos coutos de Baltar, Ciobre e Vilacornelle, sobre os cales tiveron xurisdición. Sobre a Pena Lopesa e o seu folclore ver PENA GRANA, Andrés. *Narón, un concello con historia de seu* (vol. I); Concello de Narón, 1991, pp. 98-99. Sobre a identificación desta coa “Peña de don Lope” ver, do mesmo autor, o volume II da historia de Narón (1992), p. 370.

Para xustificar o ‘abaixamento’ da Casa de Lago, Aponte recorre a unha explicación que semella algo forzada: *Este Gil Pérez de Lago en este tiempo, no sé por qué caso, mató a su muger, por lo qual perdió sus tierras y señoríos, y de allí quedó la casa baxada; y perdió el apellido³², aunque tienen las armas. Esto sería poco más o menos en la era de mil y treçientos y quarenta o cinquenta años³³.*

Se cadra, ocorreu en verdade este parricidio. Pero, dende un punto de vista aséptico e científico resulta, cando menos, un argumento insuficiente como hipótese xustificativa e, francamente, pouco críbel á hora de estender a ignominia para toda unha estirpe. Aínda admitindo a culpa dese acto execrábel, queda sen explicación satisfactoria a desventura da liñaxe, de non ser que obrasen outros aspectos, moito máis profundos e complexos, que os expostos por Aponte. Nese senso, penso que se debe acudir ás circunstancias que rodearon a citada guerra entre os Trastámara³⁴, co sabido posicionamento da nobreza, da igrexa e dos concellos nun ou noutro bando. Sabendo que, nos principios da contenda, a maior parte da fidalguía galega seguiu e tivo como xefe natural o famoso don Fernando de Castro³⁵, “*toda la lealtad de España*”, ubérrimo defensor da causa lexitimista do Rei don Pedro; podemos encadrar aos Lago dentro dese sector. Coñecemos como a evolución posterior dos acontecementos situou bastantes cabaleiros e escudeiros ‘petristas’ no bando do pretendente don Henrique, cunha relativa minoría que se mantivese fiel. O consabido resultado do enfrontamento, tira para as comarcas ferrolá e eumesa a novidade da primacía da Casa de Andrade, en pleno proceso de medra³⁶ e comandada acertadamente por Fernán Pérez ‘o Bo’, sobre outras casas e liñaxes coas que mantiña disputa dende atrás³⁷. A purga e eliminación -xa física, xa patrimonial- de elementos ‘petristas’ foi tamén un feito constatado do que, lamentablemente, non temos demasiada información. Xa que logo, cos elementos anteriormente aludidos, hai motivos dabondo e suficientes para situar un probábel porqué político para o ‘abaixamento’ xenérico do clan.

Asombra a teima de Aponte, empeñado en sentenar e empequenece a liñaxe para finalizar o seu relato; malia dar algúns nomes dos seus descendentes. Esta insistencia hai que poñela en relación directa cun dos primeiros comentarios que fai sobre a Casa de Lago: (...) *de siete o ocho*

32. Segundo os historiadores R. Usero e X. C. Breixo, os Montoxo cedeirenses descenderían directamente de Gil Pérez de Lago; aínda que estes investigadores non achegan probas documentais demostrativas do parentesco. Ver USERO GONZÁLEZ, Rafael & BREIXO RODRÍGUEZ, X. Carlos. *Un exemplo da movilidad familiar nos séculos XV e XVI. Seixas, Lago, Timiraos, Montoxos, Piñeiros e Alfeirás ...*; en Cátedra n.º. 12, Ponte deume, 2005.

33. O computo semella erróneo. O máis lóxico é que se tratase de ano e non de era, porque Gil e Fernán Pérez participan na Batalla del Salado no ano 1340. De ser certo, o parricidio narrado por Aponte podería ter acaecido entre 1340-50.

34. Para os diversos aspectos que rodean esta contenda e os seus protagonistas, ver os importantes traballos de VALDEÓN BARUQUE, Julio. *Los Trastámaras. El triunfo de una dinastía bastarda*; ed. T. H., Madrid, 2001. E tamén GERBERT, Marie-Claude. *Las noblezas españolas en la Edad Media. Siglos XI-XV*; Alianza Editorial, Madrid, 1997.

35. Sobre este importante persoeiro galego escribiu o CONDE DE CASTELO (BERMÚDEZ DE LA PUENTE Y VARELA, José M.ª.). *La Casa de Castro y sus descendientes*; ed. Gráfica Universal, Madrid, 1930. Máis modernamente PARDO DE GUEVARA Y VALDÉS, Eduardo. *Los Señores de Galicia: Tenentes y Condes de Lemos en la Edad Media* (2 vols.); Fund. P. Barrié de La Maza. A Coruña, 2000.

36. Estudo deste proceso en CORREA ARIAS, José Francisco. *Fernán Pérez de Andrade, o Bóo. Mentalidade e realidade social*; ed. Toxosoutos, Noia, 2004.

37. A este respecto, non debemos esquecer as anteriores ‘befas’ de Fernán Pérez a Gil Pérez de Lago, así como a guerra aberta entre eles.

casas que son allá, era la más antigua según fama y más poderosa. Para rematar, o cronista debía explicar como a casa, antigamente *más poderosa*, dependía agora dos Andrade, *porque vivían debaixo de sus alas*. O comentario final tal vez agacha unha artimaña interesada, xa que: Debemos darlle creto, en verdade, ao nexo que relaciona aos Lago coa Casa de Lemos como contraposición á de Andrade?; ou, Está a desviar a atención sobre outros feitos ...?: *Y oy a çien años havia uno que se llamaba Gonzalo de Lago, que tenía quatro o çinco escuderos y vivía con el duque de Arjona, llamándose su pariente*³⁸. *Este fallecido no hubo después otro tal*³⁹. *Y por no querer vivir en la casa de Andrade, no les fue por eso mejor, porque vivían debaixo de sus alas, de manera que el mejor hombre dellos aora es escudero principal, sacando el comendador que es de Trebejo, que es hermano de Fernán de Lago*⁴⁰.

A comezos do século XV andan os Lago tamén por Ortigueira. Considero de interese reseñar aquí a Vasco Gil de Lago, *fillo que fostes de Iohan de Sayoane de Couçadoiro, vesino e morador que ora sodes ña villa de Sãta Marta dOrtigueira*. Este persoeiro recibe no ano 1399, en foro de Xuvia⁴¹, o dereito de presentación da igrexa de San Xiao de Barbós⁴², en Ortigueira: *et a toda vosa vos et linagẽ por rason que o dito voso padre et voscos avoos et enteqesores que foron de gran tẽpo ata aquí, que memoria de omes nõ he en contrario, teveron e levaron et usaron et posuyron por lo dito noso moesteiro, (...) et o padroadego et herdades et chantados et terras lavradas et por lavar dela, et por çerta renda et foro (...)*. No documento especificase o dereito que tiña a súa liñaxe a ser enterrada no mosteiro de Xuvia por mor do dito foro, como foi o caso do seu propio pai. Este Vasco Gil é o mesmo persoeiro que aparece citado, en documentos dos anos 1389 e 1417, no Tombo de San Domingos de Ortigueira⁴³; no último, xunto con un Gil Pérez de Lago⁴⁴, entre outros persoeiros de coñecidos apelidos.

38. Podería ser como di Vasco de Aponte. Pero tamén consta, no ano 1443, Gonzalo de Lago figurando como home de Fernán Pérez de Andrade o Mozo; precisamente nunha avinza entre o Andrade o don Pedro Álvarez Osorio, señor de Cabrera e Ribera e conde consorte de Lemos, sobre un perdón xeral polos males e danos que se tiñan feito un ao outro. Ver GARCÍA ORO, José. *Don Fernando de Andrade, Conde de Villalba (1477-1540)*; Xunta de Galicia, 1994, pp. 39 e 219-221. As luces deste documento, cèrnese certa sombra de dúbida ou inexactitude no comentario apontino.

39. En contraste coa opinión de Aponte, velaquí o escrito polo xenealoxista Porreño cara a finais do século XVI: *LAGO es apellido tan antiguo que hace memoria de el San Agustín en los libros de la Ciudad de Dios, diciendo que Ptolomeo hijo de Lago despues de la muerte de Alexandro llevó cautivos los hijos de Ysrael a Egipto. Lucano hizo también memoria de Lago en aquel verso: Novilitas farix proles clarissima lagi. En España los de este apellido de Lagos traen su origen de Galicia, que tienen su asiento en la Villa de Madrid desde antes del Rey Don Juan el primero, en cuyo tiempo dio la dicha Villa poder a Albar Fernandez de Lago en Compañía de otros vecinos y naturales suyos, para hacer pleyto omenage a Don Leon, quinto Rey de ..., a quien este Serenísimo Principe dió por sus días esta dicha Villa, y Andujar, y Villa Real. Tienen en esta Villa de Madrid los Caballeros de esta casa una capilla muy antigua; pero su entierro en la Parroquia de Santiyuste (...)*. PORREÑO, Baltasar. *Nobiliario del Reyno de Galicia*; edic. Boreal, Os Castros - A Coruña, 1997, capº. XVII, Lago, p. 264.

40. Desta frase poderíase deducir que o 'escudero principal' ao que se está a referir é Fernán de Lago. Se cadra, por cronoloxía coincidente, sería posíbel identificalo con Fernando de Lago, alcalde de Cedeira nas primeiras décadas do século XVI. Por outra banda, a noticia de que Fernán de Lago tiña un irmán Comendador de Trebejo, lévanos a fixarnos nun Alberto de Lago que, un século despois de Aponte, é citado polo fidalgo Mateo Sánchez Pardo de Lama como o seu tío. Datos en USERO GONZÁLEZ, Rafael & BREIXO RODRÍGUEZ, X. Carlos. *Un exemplo ...*; obr. cit.

41. Edición en PENA GRAÑA. *Narón, ...* (vol. II, Idade Media); ob. cit., pp. 523-524.

42. Malia este compromiso, no ano 1472 o mosteiro de Xuvia aforou o beneficio de Barbós, xunto con outros moitos, a Diego de Andrade e á súa dona. Cuestión que suscitou demandas en anos posteriores, por considerar que se trataba dun foro outorgado baixo opresión (o cal se demostra).

43. Publicado por DAVIÑA SAINZ, Santiago. *Tumbo del convento Dominicó de la villa de Santa Marta de Ortigueira*; serie Cuadernos de noticias históricas, nºs. 4 a 9, sección 'artigos' na Web da Asociación Cultural de Estudios Históricos de Galicia (<http://www.estudioshistoricos.com>).

Outros Lago, neste caso na comarca trasanquesa, aparecen na documentación xuiense. No ano 1406, María Fernández de Lago⁴⁵, filla de Fernando Oáns de Lago e de Sancha Pelaes, renovando un foro⁴⁶ e outorgándolle ao mosteiro como reposición ¼ do casal do Castro e a metade da viña de Alvarón, en Neda. No ano 1433, Xoán de Lago, veciño de Moeche, recibindo un foro⁴⁷ sobre herdades. No ano 1449, Pedro Eáns de Lago e a súa dona María Fernández de Coyro recibindo un foro⁴⁸ en Trasmonte, Neda.

DIGRESIÓN LITERARIA. A DAMA DO LAGO: UN EXEMPLO DA ‘MATERIA DE BRETAÑA’ NO ARMORIAL GALEGO. ONOMÁSTICA DA NOVELSCA ARTÚRICA NO ÁMBITO NOR-CORUÑÉS: LANZAROTE, BROOS, LIONEL, GALVÁN, TRISTÁN, ISÉO, BRIOLANJA, ...

Pois que Lançalot houve feito quanto a cavaleiro conviinha, disse:

Filho Galaaz, ora sodes cavaleiro. Deus mande que seja a cavalaria tam bem empregada em vós, como em nosso linhagem(...).

Entam filhou suas armas e cavalgou; e u queria sair do mosteiro, viu ante ua câmara Boorz e Lionel armados, que outrossí queriam cavalgar; e tanto que êles o virom, foram pera el, (...).

Fragmento de A demanda do Santo Graal⁵⁰.

3. Arquivo da Torre do Tombo, Portugal. Armas dos LAGO⁴⁹ no Livro do Armeiro-mor João do Cró (a. 1509)

44. Este persoeiro é homónimo do seu famoso familiar do século XIV. Pero que saiba, salvo novidade última, non se localizou ningún documento que os poña en relación directa de parentesco.

45. Segundo este foro, María Fernández de Lago casara con Afonso de Outeiro e tiñan por filla a Tareixa Fernández [de Outeiro]. Á súa vez, esta casaría con Fernán [de] Sillobre do Valado, de cuxo matrimonio quedou por filla Elvira Freire, receptora no ano 1437 dun foro sobre herdades na Mourela, Neda. Edición en PENA GRAÑA. *Narón*, ... (vol. II, Idade Media); ob. cit., pp. 568-569.

46. Edición en PENA GRAÑA. *Narón*, ... (vol. II, Idade Media); ob. cit., pp. 538-539.

47. Edición en PENA GRAÑA. *Narón*, ... (vol. II, Idade Media); ob. cit., pp. 565-566.

48. Edición en PENA GRAÑA. *Narón*, ... (vol. II, Idade Media); ob. cit., pp. 576-579.

49. Descrición heráldica: En campo de goles, unha torre de prata sumada dunha dama de cabelo loiro que sobresaie entre as ameas. No xefe do escudo, tres flores de lis de ouro colocadas en faixa. Baixo a torre, toda a punta do escudo en campo de sinople, onde se atopa unha faixa ondulada, de prata e azur, con tres peixes colocados en faixa. Con respecto a estes últimos elementos, a faixa ondulada e os peixes, cabe dicir que se trata dun engadido que non aparece nas labras das nosas comarcas. Polo que se refire aos esmaltes e cores, tampouco coinciden cos exemplares policromados onde a heráldica dos Lago ten representación, e que se conservan nas igrexas de Barallobre (Mugardos) e Castro (Miño). Nestes dous casos o fondo ou campo semella de azur, e non goles. En todo caso, son variacións que non afectan substancialmente no xeral.

50. CÁTEDRA DE LINGÜÍSTICA E LITERATURA GALEGA / UNIVERSIDADE DE SANTIAGO. *Prosa Galega III*...; ob. cit., p. 88.

No século XIV comenza a despuntar nos reinos cristiáns da Península Ibérica a influencia da literatura de tradición artúrica, ou ‘Materia de Bretaña’. Unha das protagonistas deste ciclo é a Dama do Lago, de nome Viviana ou Nimue, fada e raíña da maravillosa illa de Ávalon. As distintas versións da lenda, a fan nai ou madriña do ardido cabaleiro Lanzarote do Lago, a quen cría no seu pazo.

Imos agora á heráldica dos Lago, onde temos a torre coa figura da dama -de cabelo loiro, coma quere a tradición que son todas as fadas galaicas- que, a maiores, porta unha espada na man. Debemos recoñecer que este brasón suxire imaxes moi próximas ao mito. Polo tanto: Estamos ante unha representación heráldica da Dama do Lago ...?. Eu coído que ben podería ser. Por lóxica, non sería descamiñado supoñer que os Lago trasanqueses acudiran a algúns dos elementos que rodeaban a figura do seu máximo expoñente lendario: O cabaleiro Lanzarote. Nesa tese, caben perfectamente as alusións da dama coa espada sobre a torre, ou Dama do Lago, protectora do cabaleiro e, polo tanto, da súa estirpe. No que toca ás tres flores de lis, mobles sempre compañeiros da torre e da dama nos escudos desta liñaxe, debemos lembrar a súa asociación tradicional á realeza francesa -e tamén británica-, coa cal lígase nas lendas ao mítico Lanzarote. Polo tanto, pódese concluir que a torre coa dama e as tres lises son os brasóns hereditarios e ¿primitivos? dos Lago, como xa escribin antes de agora⁵¹. Sendo así que, tamén, débese admitir que poden constituir un caso de incorporación de elementos da ‘Materia de Bretaña’ no armorial galego.

O patriarca Ferro Couselo ocupouse dos nomes novelescos de procedencia artúrica nos séculos XV-XVI. Dicia don Xesús: *Este simple feito do emprego na onomástica persoal de nomes tomados do romanceiro e dos libros de cabalerías lévanos a concluír que o ideal da nobre e andante Cabalería acadou o seu máis alto grao de esplendor aquí en Galicia*⁵². No referente aos Lago de Cedeira, o historiador Rafael Usero xa ten reparado nos “*singulares casos de antroponimia*” que rodeaban aos fidalgos cedeirenses⁵³, así como tamén na temática de Bretaña e doutras fontes relacionadas.

Certamente, na onomástica vese a influencia dos relatos e romances cabaleirescos que circularon por todo o reino. Se ben, noutras liñaxes próximas a utilización de nomes pasa por antopónimos máis ‘politicamente correctos’ dende a perspectiva do santoral ou da transmisión familiar. Nese senso, digo, coído que se debe salientar a querenza dos Lago e dos seus familiares, na segunda metade do século XV e no XVI -coincidente coa etapa de maior profusión e difusión das novelas de cabalerías-, por utilizar nomes dos persoeiros lendarios que, con toda seguridade, tomaron e consideraron, orgullosamente, como os seus *lares penates* referenciais e dos que, a bo seguro, chegaron a crer que descendían. A falta dun estudo máis detido, cando menos quede constancia do uso destes antopónimos.

51. DOPICO BLANCO, Fernando. *Heráldica na comarca de Ferrol: algúns exemplos da súa evolución*; en Atenea nº. 21 (revista trimestral do Ateneo Ferrolán), outubro 2005. Tamén faise fincapé do mesmo en “Prolegómenos ...”, ob. cit.

52. FERRO COUSELO, Xesús. “Os romances e os libros de cabalería na onomástica persoal galega dos séculos XV e XVI”; en *Posío. Arte y Letras*, 1953-54. Traballo recompilado dentro da Obra Selecta. Xesús Ferro Couselo; Galaxia, Vigo, 1996; pp. 17-28.

53. USERO GONZÁLEZ, Rafael. *Sir Lanzarote do Lago e a súa proxenie cedeirensa*; Fund. Munic. Villabrilte, O Castro-Sada, 1986.

Así, do mítico Camelot pasamos a Obaño, Pontedeume e Cedeira, onde o venturoso cabaleiro don Lanzarote de Lago contou con homónimos, escudeiros esta vez. Sir Bors -ou Boores- ‘o desterrado’ converteuse nas terras mugardesas, por arte da metátese fonética, en Broos ou Brooz, iso si ..., de Chanteiro. Nada menos que o sobriño do Rei Arturo, Sir Gawain -ou Gauvain- acaba na bisbarra de Cedeira como Galván, dos Díaz de Robles. O cabaleiro Lionel, fillo do Rei Bors de Gaunes e curmán do esforzado Lanzarote, vai ser substituído na Graña de Brión -Ferrol- por Lionel García, tamén curmán ou, polo menos, familiar de Lanzarote de Lago, de Obaño, ... claro. O trágico namorado Tristán tivo o seu recoñecemento na comarca cedeiresa a través de Tristán de Tumiraos, fidalgo tamén. O seu amor, a doncela Iseo, mudou o seu nome nestes pagos por Isén, unha López e outra de Lago, unha do XV e outra do XVI. A fermosa Briolanja, raíña no *Amadís de Gaula*, tivo polo menos un trasunto onomástico nas ribeiras do Eume, ...

OS LAGO NA PRIMEIRA METADE DO SÉCULO XV: DE CABALEIROS A ESCUDEIROS ...

A señora Rosa di que os escudeiros eran os homes que ían ás guerras cun escudo e que, por iso, ás familias destes homes chamábanlles familias dos escudeiros. En Sillobre, durante moitos anos, todos eran escudeiros. Pero ao final, as familias dos escudeiros contrataron⁵⁴ a homes doutros pobos para que viñeran alindar ao gando, namentras as familias esperaban a que os escudeiros voltaran das guerras. Ao final, os criados das familias tamén querían ir ás guerras, pero eran pobres e non podían mercar escudos, e tiñan que ir ás batallas co peito descuberto. E por iso foi polo que, os que non eran escudeiros, chamáronse ‘pecheiros’⁵⁵ (...). Cando deixou de haber guerras, os escudeiros quixeron botar de Sillobre aos ‘pecheiros’, porque xa non lles facían falta para alindar ao gando. Pero os ‘pecheiros’ non quixeron marchar, e foron todos xuntos a ver a un Rei, que lles dixo que podían quedarse, pero que non se podían meter dentro da igrexa ata que estiveran dentro tódolos escudeiros, nin casarse cos fillos nin coas fillas dos escudeiros.

O señor Xoán di (...) que (...) chamábanse escudeiros por culpa⁵⁶ das marcas⁵⁷ que quedaban nalgunhas casas, que son como un escudo. E que iso facíase porque, antes, coidaban que se a Morte viña a buscar a alguén á casa, ensinábanlle a marca da porta e dicíanlle: ¡Non levas á xente desta casa, que son escudeiros de servir al Rei Nuestro Señor!⁵⁸. E coidaban que así marchaba, e non morrían.

Lendas dos ‘escudeiros’ de Sillobre⁵⁹, Fene

54. Sic.

55. Sic, no orixinal. Velaquí un caso de evidente etimoloxía popular.

56. Sic.

57. Referencia á simboloxía paraheráldica, ou a gravados nos dinteis das portas?.

58. Frase textual.

59. Fragmentos dun breve traballo inédito de recolleita etnográfica, realizado por M^a. Elena Gómez Martín e Ana M^a. Sixto Fernández cando cursaban 2° de BUP (década de 1970). Tradución e adaptación ao galego: Fernando Dopico Blanco, 1995.

Co preámbulo das curiosísimas lendas sillobresas, comezo a historia específica dos Lago asentados en Obaño e, logo, en Barallobre, que deixaron abundantes pegadas documentais, heráldicas e arquitectónicas⁶⁰ da súa estadia na zona, aínda hoxe localizábeis.

Antes de seguir, considero de obriga lembrarmos os investigadores Crespo del Pozo e Martínez-Barbeito, quen tocaron aspectos heráldicos e xenealóxicos destas casas nas súas sendas obras⁶¹, con acertos e con erros, coma toda empresa humana⁶².

XOÁN FERNÁNDEZ DE LAGO viviu no pleno século XIV, casou con Constanza [Yáñez] Fernández da Torre. Esta señora levaba parte dos dereitos sobre o couto de Val de Mins -ou Valdemins-, en Santa María de Loureda -Arteixo-. A outra metade estaba en posesión da súa irmá, Tareixa, quen fixo doazón dela ao seu sobriño Pedro de Lago. Débese facer a observación de que algúns historiadores teñen identificado, erroneamente, o couto de Val de Mins con outros topónimos⁶³.

Debo facer unha regresión acerca de Val de Mins⁶⁴, e sinalar como punto de partida a doazón deste couto, xunto coa igrexa e freguesía de Loureda, outorgada ¿c.a. 1238-1248? polo rei Fernando III ao seu vasalo Fernando Yáñez da Coruña, polos bos servi-

4. Igrexa parroquial de Santiago de Barallobre, Fene. A dama coa espada na man, entre dúas torres, nunha lápida do s. XVI

60. Estas son as menos. O que actualmente corre como Pazo de Obaño está totalmente reconstruído ex novo. No tocante ao Pazo de Barallobre e a súa capela anexa, foron obxecto dunha auténtica agresión patrimonial entre finais dos anos 70 e comezos dos 80 do pasado século, quedando totalmente arrasados co beneplácito municipal. No seu lugar ergúese na actualidade o IES de Barallobre. Como testemuño, tan só queda unha pedra armeira, que foi 'intelixentemente' invertida no patio do instituto. Sobre a heráldica de Obaño e Barallobre ver DOPICO BLANCO. "Heráldica na comarca de Ferrol ..."; ob. cit.

61. CRESPO DEL POZO, José S. *Blasones y Linajes de Galicia* (5 vols.); publicados dentro da colección Historia de Galicia (vv. aa.), edit. La Gran Enciclopedia Vasca, 1985. MARTÍNEZ-BARBEITO Y BORRÁS, Carlos. *Torres, Pazos y Linajes de la Provincia de La Coruña*; Deput. Prov. de A Coruña, edit. Everest, León, 1986.

62. Os datos do presente traballo coinciden, nalgúns casos, cos achegados por estas autoridades; pero noutros contradícenos substancialmente. En todo caso, guíeime de documentos á vista, non deixando pé á especulación, nin ás fontes de información pouco contrastadas ...

63. Primeiramente, GARCÍA ORO, José. *Testamento y codicilos de Don Fernando de Andrade* (addenda a Don Fernando de Andrade, conde de Villalba); Xunta de Galicia, Santiago de Compostela, 1995; quen interpreta "Val de Miño". Sobre esta lectura pronúnciase logo, BREIXO RODRÍGUEZ, X. Carlos. *Fundación do vínculo e morgado da Casa de San Sadurniño, feito por Fernando de Andrade*; en Cátedra n.º 13, Pontevedra, 2006; quen reinterpretou, con moito risco, o topónimo como Valdoviño; sen separar en que nunca foi 'couto' no senso estrito, senón pertencente á xurisdicción de Trasancos, en mans da Casa de Lemos e dos seus descendentes de Neda. Polo tanto, cómpre a rectificación.

64. Os datos sobre Val de Mins e sobre os Fernández da Torre e outras estirpes afíns foron localizados por Gabriel Pita da Veiga e Goyanes, quen mos trasladou con toda rapidez. Posteriormente, localicei máis datos sobre este asunto e persoeiros no ARQUIVO HISTÓRICO UNIVERSITARIO DE SANTIAGO (en adiante, AHUS), Microfilms, Arquivo Ducal de Medinaceli, rolo 2 (con correspondencia en ADM, secc. Parga, leg.º 2/132).

zos que este lle tiña feito. Ao pouco, os veciños de Loureda protestaban perante o monarca pola concesión deste privilexio. Segundo un texto que relata a transmisión xeracional, Fernando Yáñez tivo por fillo a un Xoán Yáñez. Este tivo, á súa vez, a Xoán Fernández da Torre. Fillas de Xoán Fernández foron as referidas Constanza e Tareixa [Yáñez] Fernández da Torre, nas que recaeron os dereitos sobre Val de Mins. De feito, nos anos 1406 e 1408, Tareixa obtén confirmación de privilexio polo rei Xoán II. Esta señora finou sen descendencia, entre outras mandas legoulle metade deste couto ao seu sobriño Pedro de Lago. Pero este, no seu testamento do ano 1420, viría a trastocar a sucesión, xa que dotou o convento de San Francisco da Coruña con esta metade e outros bens, a condición de que o enterrasen no dito mosteiro, nas sepulturas que alí tiñan os seus devanceiros Yáñez-Fernández da Torre. Por este legado houbo diferenzas entre os franciscanos e os irmáns herdeiros de Pedro: Gonzalo e Lopo de Lago; xa que en 1422 estes acusaron o convento de quedarse cos bens sen cumprir a manda testamentaria. O mosteiro, por escapar de preitos, devolveu a dita metade aos irmáns. Pero, dous meses despois, mesmo fixo unha venda deste couto ao cabaleiro Arias Pardo das Mariñas. Destas circunstancias, pouco claras, derivase a urxente petición que realiza frei Afonso Yanes, freire do mosteiro coruñés, en Santolalla o 29/07/1423, solicitando o traslado do testamento de Pedro de Lago, *por quanto en el dicho su testamento auja mandado que los fraylles del dicho convento que embiasen por sus huesos, de que la carne fuese gastada, et llos llevasen al dicho monasterio, et lles avya fecho ciertas mandas et llegatos (...), por curar las quales mandas et llegatos el dicho convento non podia saber para faser et conplir lo quel dicho testador mandó (...)*. Os franciscanos desenténdese deste difícil asunto a través da citada venda, e así nace un preito entre os Lago e Arias Pardo perante a Real Chacenería; que se solventou a favor dos Lago *por los del Consejo (...), mayormente en aquellos tiempos de turbaciones e de poca justicia, siendo como hera (Arias Pardo) poderoso e los de Lago pobres*. Con todo, Arias Pardo finou sen restituír a posesión, que seguiu en mans do seu fillo, Gómez Pérez das Mariñas. Ao tempo, dise que tres ou catro herdeiros de Gonzalo e Lopo venderon a Diego de Andrade os seus dereitos; polo cal, tamén houbo demandas entre os Andrade e os Mariñas. De todos os xeitos, os descendentes de Gonzalo de Lago seguiron o preito pola súa posesión, segundo testemuña no ano 1540 o conde don Fernando de Andrade e das Mariñas -en quen recaeran os dereitos por ambas casas-, que mantiña diferenzas polo Val de Mins con Pedro de Lago, veciño de Moeche.

Fillos do matrimonio entre Xoán Fernández de Lago e Constanza Fernández da Torre foron:

1.- PEDRO DE LAGO (✠ 1420), escudeiro, quen o 06/11/1420 outorgou testamento⁶⁵ e finou na vila de Santolalla, Ávila. Nel di estar casado con Catalina Pérez, veciña de Neda, sen sucesión. Non obstante, tamén di que tivo unha filla natural en María de Romalde, á cal chamaron Elvira, que dotaba para monxa de Santa Clara en Santiago. Herdou da súa tía materna, Tareixa [Yáñez] Fernández da Torre, a metade do couto de Val de Mins e outros bens como a facenda de Monelos, na Coruña, ou herdades e viñas en Sigrás, Cambre; que lega ao mosteiro de San Francisco da Coruña para que trasladasen os seus ósos dende Santolalla e os soterrasen no convento nalgunha das sepulturas que alí tiñan os seus devanceiros maternos. No seu testamento deixa como herdeiros principais a dous dos seus irmáns: *Item mando a my hermano Gonçaluo de Lago todos los herdamentos e chantados,*

65. Traslado do 09/07/1423.

*asy muellelles como rayses e casas et casares, que yo he e me pertenesçen de aver en qualquier manera en Çiobre et en lo Val de Santa María la Mayor (...); e quel dicho Gonçaluo de Lago, mi hermano, que sea tenydo de pagar e conplir my enaversario que yo pagava et era tenydo de pagar cada anno por rason de los dichos bienes a la iglesia de Santa María la Mayor honde amos eramos felgreses; e mandolle mas al dicho Gonçaluo mill maravedis et mas o casar de Ansede (...). Item mando a my hermano Lope de Lago todos los herdamentos e casas e chantados que yo he e me pertenesçen de aver en la fregesia de Santa María de Castro, e mandolle mas mill maravedis (...)*⁶⁶. Ademais, a súa muller quedaba como dona dos bens que ficaban en Neda, tanto herdados como adquiridos.

2.- GONZALO DE LAGO, escudeiro e persoeiro que recolle na súa obra Vasco da Ponte⁶⁷. Tal e como vimos, herdou do seu irmán, Pedro, facendas e bens sitos na parroquia de Santa María a Maior do Val, Narón. Nesta herdanza ía incorporado o señorío do couto de Ciobre, no Val, e, posibelmente tamén o de Baltar –aínda que tal vez xa estaba na partilla de Gonzalo-. Ambos os coutos atopámoslos despois nas mans dos seus sucesores. Do matrimonio de Gonzalo con Sancha Núñez ¿de Parga? arrincan os Lago, Señores de Baltar⁶⁸, logo co apelido Pardo de Andrade. E tamén descenden os Lago afincados en Moeche unha xeración despois de Gonzalo, cuxos sucesores do século XVI mantiveron sonados preitos⁶⁹ pola súa fidalguía na Real Chancelería de Valladolid. Outros Lago, espallados por Cedeira⁷⁰ e Ortigueira entre as últimas décadas do século XV e o XVI, tamén teñen como devanceiros este matrimonio.

3.- LOPE DE LAGO ‘O VELLO’, que tamén herdou do seu irmán Pedro facendas e bens sitos na parroquia de Santa María de Castro, Narón. Na súa partilla ía incorporado o señorío sobre o couto de Vilacornelle⁷¹, no Val. Casou con Tareixa Vázquez, filla de Diego de Obaño, e semella que se instalou cara a comezos do século XIV en Obaño, Mugaros, dando así comezo a estadía dos Lago na terra de Bezoucos. Sobre este matrimonio e os seus descendentes baséase a parte seguinte do presente traballo.

66. Edición completa publicada por fr. Atanasio LÓPEZ. *Convento de San Francisco de La Coruña*; en Boletín da Real Academia Galega (BRAG, tomo VII), A Coruña, 1914, pp. 1-7.

67. APONTE. Ob. cit.

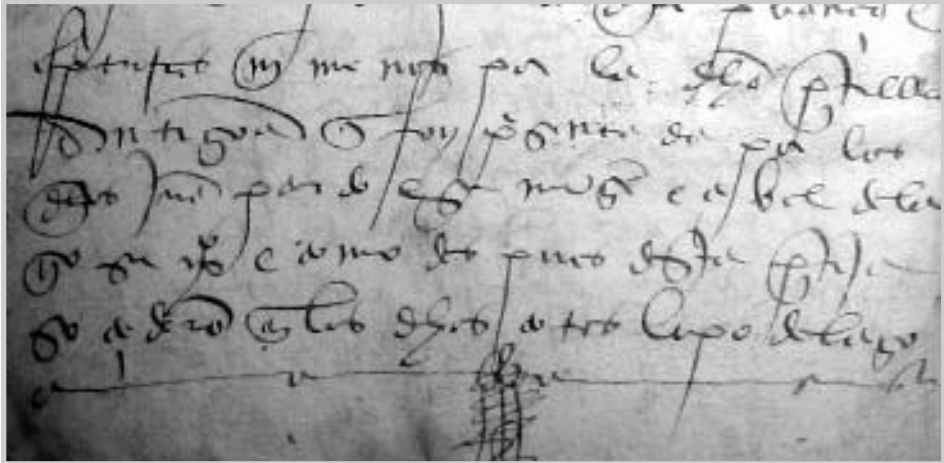
68. Sobre o señorío de Baltar ver DOPICO BLANCO. *Prolegómenos ...*; ob. cit.

69. Máis detalles en MATESANZ BELLAS, Jesús. *Los Mesía de Moeche: Historias documentadas de una familia gallega desde el siglo XV al XIX*; Concello de Moeche – Deput. Prov. de A Coruña. Sada, 1994.

70. Os Lago en Cedeira foron estudados por USERO GONZÁLEZ, Rafael. *Sir Lanzarote do Lago...*; ob. cit.

71. ARQUIVO DO PAZO DE ARANZA, Lugo (en adiante, APA). Mazo 3º de Mandiá, legº. 2, nº. 4 – bis: (...) e visto como los testigos e escrituras presenta- / -das se lymitan e demarcan los dichos co- / -tos de Byla-cornelle e Çiobre por çiertos / lémites en que concuerdan los dichos testigos (...), ni se proba por la dicha probanza e / escrituras, ni menos por la dicha partilla / antigua que foi presentada por los / dichos Juan Pardo e su moger e Abel de La- / -go su yрмаo, e como después desta partija / soçederon en los dichos cotos Lopo de Lago // e Gonçalo de Lago (...). Fragmento da sentenza outorgada no ano 1514 sobre certos lindes dos coutos de Ciobre e Vilacornelle, polas diferenzas que sobre eles mantiñan Pedro de Morado, como marido de María Fernández da Veiga, señores de Vilacornelle, e Xoán Pardo, en nome da súa dona Elvira Fernández de Lago e do irmán desta, Abel del Lago, señores de Ciobre.

Queda unha incógnita para os descendentes de Xoán Fernández e de Constanza Fernández. Podería ser outro fillo frei Fernando de Lago, a quen nomea como cumpridor testamentario o referido Pedro de Lago?. Aínda que no documento sobre o couto de Val de Mins dise que tan só houbo tres fillos, noutras ocasións tense constatado a existencia doutros descendentes dunha familia examinando outros documentos.

5. Arquivo do Pazo de Aranza, Lugo. Fragmento dunha sentenxa do a. 1514 sobre certos lindes dos coutos de Ciobre e Vilacornelle, onde se cita a partilla antiga entre Gonzalo e Lopo de Lago

OS LAGO ESTABELÉCENSE NA TERRA DE BEZOUÇOS: ORIXE DAS CASAS DE OBAÑO E BARALLOBRE

Entom se saiu Lançolot do Lago e sobiu en seu cavalo, e a donzela em seu palafren, e foram com a donzela dous cavaleiros e duas donzelas. E quando ela tornou a eles, disse-lhes: Sabede que adubei o por que viim: dom Lançalot do Lago se há ir connosco.

Fragmento de A demanda do Santo Graal⁷².

LOPO DE LAGO [DE OBAÑO] ‘O VELLO’ (†1463)

Escudeiro. Segundo as fontes que manexamos, semella que Lopo de Lago enlazou matrimonialmente cara a comezos do século XV con TAREIXA VÁZQUEZ [DE CHANTEIRO], filla de Diego de Obaño. Este, era o posuidor da casa de Obaño e herdades inmediatas mediante foros, anteriormente outorgados polos mosteiros de Xuvia e de Monfero. Así mesmo, consta que Tareixa Vázquez tivo un fillo chamado tamén Diego de Obaño, quen finou accidentalmente tras caer dunha árbore. Queda a dúbida en canto a se este persoeiro foi fillo do matrimonio de Tareixa con Lopo de Lago, ou se era fillo dun anterior matrimonio desta señora -o cal non se debe descartar por evidentes motivos cronolóxicos-. Polo ano 1433 localízase ao noso escudeiro como propietario en terras

72. CÁTEDRA DE LINGÜÍSTICA E LITERATURA GALEGA / UNIVERSIDADE DE SANTIAGO. *Prosa Galega III ...*; ob. cit., p. 85.

mugardesas: *E o dito terreo jas enna friglesia / de San Viçenç de Meaoo*⁷³, e da outra parte *enna herdade de Lopo / de Lago do casal de Corçaos*⁷⁴.

Fillos testemuñados de Lopo de Lago e de Tareixa Vázquez foron:

1.- Xoán de Lago (v. aquí, Lago de Obaño – 1).

2.- Pedro de Lago (v. aquí, Lago de Obaño – 2).

3.- Milia López de Lago⁷⁵, que casou en primeiras nupcias con Xoán Pita da Veiga⁷⁶. Deste matrimonio⁷⁷, que polo ano 1462 xa eran casados, sabemos a través dun foro sobre a Graña de Reparada en Cobas⁷⁸, que lles outorgou o mosteiro de Sobrado segundo antes leváralo Lopo de Lago.

4.- Inés de Lago, quen tivo un fillo chamado Lopo⁷⁹, citado polo seu tío Pedro nun documento do ano 1495.

6. Baralobre, Fene. Pedra armaira⁸⁰ do s. XVI pertencente ao antigo Pazo de Baralobre, na actualidade no IES local

73. Meá, en Mugardos.

74. APA. Mazo 4º de Mandiá, leg. 6, n. 31.

75. Milia López de Lago casou en segundas nupcias con Pedro Díaz, e foron veciños de Ferrol. Deste segundo matrimonio quedou por filla unha María Fernández de Lago, que casou con Aparicio de Chanteiro. Datos obrantes en documentos do APA.

76. Xoán Pita da Veiga probablemente foi fillo de Afonso Pita da Veiga e de Tareixa Vázquez, os que no ano 1449 doan un terreo ao mosteiro de Xuvia que logo reciben en foro. Edición en PENA GRAÑA. *Narón...* (vol. II, Idade Media); ob. cit., pp. 575-576.

77. Xoán Pita da Veiga e Milia López de Lago foron os avós maternos -con evidencia documental demostrada- do heroe de Pavía, Alonso Pita da Veiga. O matrimonio Xoán Pita e Milia López tivo dúas fillas: Unha, foi María Fernández da Veiga, que casou co rexedor ferrolán Pedro [Yañez] de Morado e foron pais de Alonso Pita da Veiga e de Catalina Rodríguez, casada co rexedor Xoán de Ferreiros. Outra, foi Tareixa Vázquez, que casou co prateiro Pedro Vidal e tiveron un Xoán Pita da Veiga e outras fillas. Todos estes persoeiros, coas súas respectivas filiacións, figuran como veciños de Ferrol en varios documentos conservados no APA. Así mesmo, sobre estes persoeiros, remítome ao traballo do investigador PITA DA VEIGA E GOYANES, Gabriel. *Capillas de la Concepción: Maldonado - Pita da Veiga*; en Cátedra n.º. 13, Pontevedra, 2006.

78. Na parroquia de San Martiño de Covas, no actual concello de Ferrol.

79. Cabe preguntarse se podería tratarse de Lopo de Anido Solloso, fundador da Casa de Lubre, en Ares. Lopo de Anido casou con María Fernández de Losada [de Lago], filla de Xoán Fernández de Lago e de Isabel Díaz, veciños da vila de Cedeira. O 12/02/1514, Xoán Fernández xunto cos seus fillos, Lanzarote de Lago -a quen cómpre non confundir co seu parente homónimo de Obaño- e Roi Díaz de Lago, outorgaba en Cedeira unha carta de dote: (...) *a vos Lopo d-Anido, hescudeiro morador en Lubre, coto de Besocos, porque caseis (...) con María Fernández de Losada, mi fija e de Isavela Díaz, mi muger.* Neste documento figuran como testemuñas: Fernando de Lago, alcalde de Cedeira, Rodrigo de Serantes, Blas Rodríguez e o notario Pedro de Ferrol. Fillo herdeiro de Lopo de Anido e de María Fernández de Lago foi Pedro de Anido de Solloso e Lago, a quen veremos aquí máis adiante.

80. Velaquí a descrición heráldica desta pedra, segundo o meu xuízo. Cartela rectangular apaisada, con ornamentación interior de tacos a modo de grecas interrompidas por unha flor de lis nos flancos, respectivamente, e lado dereito da punta.

A partir de aquí, divídense os Lago de Obaño en dúas frondosas pólas encabezadas, respectivamente, polos irmáns Xoán e Pedro. Porén, separo en capítulos diferenciados ambas descendencias, con bastantes e lóxicos casos de homonimia que fixeron difícil o seu discernimento. Para un máis doado estudo, coloquille a Xoán e os seus descendentes: “Lago de Obaño-1”, atendendo á transmisión do foro sobre Obaño que se relata no manuscrito xuvienense. Loxicamente, tocoulle a Pedro e sucesores: “Lago de Obaño-2”.

OS LAGO DE OBAÑO – 1

XOÁN DE LAGO († 1510)

Escudeiro. Casou con LEONOR RODRÍGUEZ DE LAGO, coa cal recibe un novo foro de Xuvia sobre Obaño e outras herdades no ano 1474. No ano 1483 atopámolo realizando unha declaración, pola que afirmaba que o lugar de Obaño e outros bens, como a fraga de Lourido, eran propios do mosteiro de Xuvia, tal e como o levara denantes o seu pai. Tamén xuraba que “Deus non lle dese fala para negarlle a San Martiño o seu, e que, aínda que Pedro de Lago, seu irmán, quería levar os ditos bens como propios, que non lle permitise Deus, que o que era de foro o dise como propio”.

Fillos do seu matrimonio con Leonor foron:

- 1.- Lanzarote de Lago de Obaño ‘o Vello’, que segue a liña.
- 2.- Mariña de Lago, que casou con Xoán Paleu e levou parte das terras do foro de Obaño.
- 3.- Elvira de Lago, que tamén levou parte no foro de Obaño.

Fóra do matrimonio, Xoán de Lago tivo unha filla natural chamada Constanza de Lago, a cal corría na súa época baixo o nome de Constanza do Curro. Esta señora casou con Lope Rodríguez e foron veciños de Obaño, levando parte no dito foro.

7. Igrexa parroquial de Santiago de Barallobre, Fene. Armas⁸¹ do capitán Lanzarote de Lago e Andrade (a. 1591)

Ornamentación exterior de tipoloxía vexetal. Timbre de medio corpo, con armadura e helmo con lambrequíns, empuñando unha espada na man dereita. ANDRADE: Banda engolada en cabezas de dragantes. MONTENEGRO: ‘M’ coroada. Descoñecido: Xadrezado de cinco ordes. LAGO: Unha torre sumada dunha figura humana (dama) empuñando unha espada na man destra. LAGO: Tres flores de lis. Descoñecido: Tres columnas rematadas en chamas. MANDIÁ: Tres bastos cruzados e un can leboreiro pasante. VALCARCE: Cinco estacas apuntadas cara ao xefe (cómpre salientar que este xeito de representación para a heráldica dos Valcarce, ou Valcarcel, semella unha inusual variación ou posíbel deturpación do brasón habitual desta liñaxe, no que as estacas sempre van coas puntas cara a abaixo). Sobre o todo, dous tenantes (anxos) sostenendo un escudo puntiagudo cunha barra (ANDRADE).

81. Esta pedra conserva os esmaltes, resaltados por unha capa de verniz aplicada hai algúns anos. Para a descrición heráldica dos brasóns acudir á nota anterior. Case que fronte a esta peza, na mesma capela maior da igrexa, atópase outra pedra rectangular con inscrición, que reza: ESTAS ARMAS I CAPILLA / CON LA PRESENTACIÓN / DEL BENEFICIO SON DEL / CAPITÁN D. LAÇARO Ð LA- / -GO I ANDRADE I DEL SUÇESOR / EN EL PAZO DE BARALLOBRE. AÑº 1591.

LANZAROTE DE LAGO DE OBAÑO 'O VELLO' († 1531).

Escudeiro. Casou en 1514 con ISABEL GÓMEZ. Entre ese ano e seguintes reedificou o Pazo de Obaño, sen permiso do prior e monxes xuvienses. En anos posteriores o mosteiro establecería preito con el por este e outros dubidosos asuntos, que se relatan no manuscrito xuviense que manexamos.

Lanzarote de Lago outorgou testamento⁸² o 30/06/1531 perante o escribán Xoán de Cazáns, na cidade de Ávila -onde paraba naquel intre a Corte Real-, estando xacendo doente no Hospital de San Antón da cidade. Entre as súas mandas, realiza unha para un sobriño de seu chamado Xoán de Lago, ademais dos legados específicos á súa dona e fillos: Lopo, Fernando e Xoán, daquela menores de vinte e cinco anos; María, Francisco e Pedro, menores de doce. Deixou como cumpridores das súas últimas vontades á súa dona, ao seu fillo Lope e a Alonso Pita da Veiga⁸³.

Fillos de Lanzarote de Lago e de Isabel Gómez foron:

1.- Lopo de Lago de Obaño, fillo maior e herdeiro a quen seu pai mellora no 1/3 e 1/5 dos seus bens a través de legado testamentario, e que segue a liña.

2.- Fernando de Lago de Obaño, rexedor de Pontedeume e iniciador da liña dos Lago do Pazo de Barallobre, Fene. No ano 1540, o conde don Fernando de Andrade légalle no seu testamento⁸⁴ dous mil marabedís polos servizos que lle tiña feito, engadindo que era o seu paxe e citando expresamente ao seu pai Lanzarote. Casou con Maior Freire de Andrade, filla do fidalgo Xoán Fernández de Andrade⁸⁵, alcumado '*Barba Branca*', e de Mencia de Andrade⁸⁶. O matrimonio formado por Fernando de Lago e Maior Freire semellan ser os fundadores do citado Pazo de Barallobre, desaparecido hai non moitos anos. Tiveron por fillos a:

2.1.- Lanzarote de Lago e Andrade, capitán e señor do Pazo de Barallobre, rexedor de Pontedeume. Casou con María Méndez de Aguirre⁸⁷ e tiveron por fillos a:

82. ARQUIVO DO REINO DE GALICIA (en adiante, ARG), RA, Preitos, 19195/33. Traslado do século XVIII.

83. Trátase do afamado héroe ferrolán da Batalla de Pavia, onde capturou o rei Francisco I de Francia. Alonso Pita era curmán en terceiro grao de Lanzarote de Lago.

84. Edición en GARCÍA ORO, José. *Testamento y codicilos ...*; ob. cit. A xeito de digresión débese salientar que, tanto no testamento como nos codicilos, aparecen varios perseiros cuxa actividade se contrasta, por outras fontes, nas bisbarras ferrolá e eumesa. Algúns deles citanse aquí máis adiante. Por máis abastamento, podemos sinalar outros coñecidos comarcáns, como o licenciado Xoán Bugueiro de Parga, señor da casa de Boado -en Franza- e rexedor de Ferrol; a Pedro de Chanteiro, monteiro maior do conde e fillo herdeiro do 'maestre de campo' Vasco de Chanteiro; a Diego de Andrade, un dos fillos do segundo matrimonio de Fernando de Andrade -de San Sadurniño- con dona Berenguela das Mariñas; ou a Lope García, fillo de Lionel García, veciños da Graña de Brión -Ferrol-, etc.

85. Xoán Fernández de Andrade era fillo dun García Fernández, segundo testemuña anos despois o seu bisneto Luis Bugueiro.

86. Mencia de Andrade era unha das fillas de Fernando Ares de Mandiá, alcalde de Ferrol na primeira e segunda década do século XVI. Cómpre non confundir este Fernando Ares co seu sobriño do mesmo nome e apelidos, señor do Pazo de Soelle en Mandiá e rexedor de Ferrol, quen finou no ano 1554 en Inglaterra, de quen descende a liña troncal da Casa de Mandiá.

87. María Méndez era filla de Pedro de Aguirre, escribán de Pontedeume, e de Constanza Rodríguez. Este matrimonio tamén tiveron por fillas a Isabel Sánchez de Aguirre, casada co bacharel Xoán Sardiña, veciños de Pontedeume; e a Tareixa Franca de Aguirre, que casou co capitán Alonso Martínez Tenreiro, descendente da casa dos Tenreiro-Montenegro de Bañobre, Miño.

2.1.1.- Xoán de Lago.

2.1.2.- Fernando de Lago.

2.2- María de Lago e Andrade, que casou con Luis Bugueiro de Parga, fillo do licenciado Bugueiro⁸⁸, e foron veciños de Ares. Foron seus fillos:

2.2.1.- Fernando de Lago Bugueiro, crego.

2.2.2.- García Fernández.

2.2.3.- Xoán Bugueiro de Parga.

2.2.4.- Luis Bugueiro de Parga, nado cara ao 1580, quen no ano 1602 sendo aínda mozo solteiro facía información xenealóxica para poder pasar ás Indias⁸⁹.

2.3.- Pedro Freire, que finou en Flandes. Casou con María das Figueiras, con descendencia.

3.- Xoán de Lago, tamén veciño de Obaño, quen figura como testemuña no segundo codicilo do conde don Fernando de Andrade⁹⁰, ano 1540.

4.- María de Lago, que casou con Alonso Rico, veciños de Mugar dos.

5.- Francisco de Lago.

6.- Pedro de Lago, non citado no testamento de Lanzarote, mais atribuída a súa filiación no manuscrito de Xuvia que transcribo máis adiante.

Fóra do matrimonio Lanzarote tivo dous fillos máis, que se chamaron Gonzalo e Xoán, aos que herda con tres mil marabedís no seu testamento.

LOPO DE LAGO DE OBAÑO 'o Novo' (c.a. 1515 - † 1564)

Escudeiro. Lopo ou Lope de Lago -como aparece en diversos documentos-, casou con CATALINA LÓPEZ DE CHANTEIRO, filla do notario e mercader Luis López de Chanteiro e de Catalina López⁹¹.

Lopo de Lago outorgou testamento na súa casa de Obaño o 26/11/1564, perante o escribán Pedro de Aguirre. Por el sabemos que mandou enterrarse en Mugar dos e que a súa nai aínda vivía polo entón. Sobre Obaño deixa disposto: (...) *que el dicho nuestro lugar y asiento ande en una persona de nuestra generación, según lo dejó Lope Afonso de Lago, mi abuelo, y no disminuya (...)*.

88. Semella que este persoeiro podería tratarse do licenciado Xoán Bugueiro de Parga, señor da Torre de Boado en Franza - Mugar dos-, quen foi rexedor de Ferrol e tamén veciño de Betanzos. O licenciado Bugueiro casou con Aldonza Afonso de Vilouzás e Mandiá, de quen houbo prolífica descendencia.

89. ARCHIVO GENERAL DE INDIAS, 16404.42.3.62, Contratación, 5270, N.1, R.38. Información que contén precisos e curiosos datos.

90. Edición en GARCÍA ORO. *Testamento y codicilos ...*; ob. cit.

91. O matrimonio Luis López e Catalina López testemúñanse o 02/02/1524, recibindo un foro do mosteiro de Xuvia sobre diversas herdades sitas entre Xuvia e A Gándara, Narón.

Fillos de Lopo de Lago e de Catalina López de Chanteiro foron:

1.- Fernando de Lago, fillo maior a quen o seu pai mellora no 1/3 e 1/5 dos bens por disposición testamentaria.

2.- Pedro de Lago de Valcarce, crego de Mugardos, quen naceu c.a. 1560.

3.- María de Lago.

4.- Leonor de Lago, que casou con Xoán Freire de Andrade 'o Vello'⁹³, señor de parte do couto de Regoela⁹⁴ -quen o levaba por foro do mosteiro de Xuvia-. Tiveron por fillos a:

4.1.- Pedro Freire.

4.2.- Juan Freire.

4.3.- María Freire.

4.4.- Inés de Lago.

5.- Antonia de Lago, que casou con Xoán Núñez Tenreiro⁹⁵, veciños de Ferrol.

6.- Catalina López.

7.- Bárbara López.

8.- Elvira de Lago e Valcarce, que casou co capitán Xoán López de Taibo 'o Vello', de quen foi fillo:

8.1- Xoán López de Taibo 'o Mozo' († 1671), quen foi capitán e herdou en Obaño. Este persoeiro é do que se fai eco o manuscrito de Xuvia, eixo desta investigación. Outorgou un primeiro testamento na vila de Ares o 10/11/1632. O segundo testamento⁹⁶ data do 29/04/1671 e outorgouno no couto de San Xoán de Filgueira, Ferrol, finando pouco despois. Ao igual que algúns dos seus ascendentes, este persoeiro alcanzou tamén unha considerábel lonxevidade. En primeiras nupcias casou con Dominga Díaz de Losada, e foron seus fillos:

8. Igrexa parroquial de Santiago de Barallobre, Fene. Lápida con escudo cuartelado⁹² en cruz e espada anteposta (s. XVI)

92. Porta os brasóns de: LAGO, ANDRADE, ¿MANDIÁ?, e ¿PARGA?-¿...?.

93. Este Xoán Freire era un dos fillos de Alonso de Parga e de Leonor Freire de Andrade. Estivera casado en primeiras nupcias con Violante de Serantes.

94. No actual concello de Cabanas.

95. Deste matrimonio foi fillo Xoán Núñez Tenreiro Montenegro, quen casou con dona Antonia Díaz de Chanteiro (†1696), e tiveron por fillas a dona María e a dona Catalina, ambas con sucesión.

96. ARQUIVO DO ILUSTRE COLEXIO NOTARIAL DA CORUÑA (en adiante, ACNAC). Prot. 154/1671/Ferrol/Fernández Orol, Domingo. No ano anterior, 1670, o capitán López de Taibo outorgara tamén un codicilo.

8.1.1.- Gregorio López de Taibo, que *murió en servizo de Su Magestad en la quema de la Armada de Guetaria*, e a quen seu pai tiña mellorado primeiramente no 1/3 e 1/5 dos seus bens.

8.1.2.- Don Diego López Bermúdez de Taibo, capitán, que herdou ao seu pai, e por quen descendería⁹⁷ a casa de Obaño no tocante aos seus dereitos.

8.1.3.- María de Lago Bermúdez, que casou con Xoán Leite Faria.

O capitán López de Talbo casou en segundas nupcias con dona Ana Fernández de Parga e Castro, nada c.a. 1605. Dona Ana outorgou testamento⁹⁸ o 15/02/1676 en San Xoán de Filgueira, aínda que finou anos despois. Fillos deste matrimonio foron:

8.1.4.- Don Antonio Sánchez de Taibo, licenciado e crego rector de Santa María de Caranza e Santa Mariña do Vilar, Ferrol, e anexos.

8.1.5.- Dona Mariana Fernández de Parga, que casou con Bartolomé de Vilariño (ou Villarino), con sucesión.

8.1.6.- Dona Ana Fernández de Parga II, que casou en 1667 con Pedro de Lago e Andrade, rexedor de Ferrol, con sucesión.

8.1.7.- Dona Isabel Bermúdez de Taibo e Parga, que casou con don Xoán de La Peña Fernández e Labrada 'o Maior' e foron veciños das Pontes, con sucesión.

8.1.8.- Dona Francisca de Taibo e Parga, que casou con Pedro Pardo.

8.1.9.- Don Xoán Bermúdez de Taibo, capitán.

9.- Isabel de Lago.

10.- ¿...?⁹⁹.-

OS LAGO DE OBAÑO – 2

PEDRO DE LAGO († 1527)

Escudeiro. No ano 1495 atopamos a Pedro de Lago como escudeiro de don Fernando de Andrade e das Mariñas, morador en Obaño e facendo doazón¹⁰⁰ do casal das Penas, en Cervás, ao convento de Montefaro, segundo esta herdade lle pertencía a el e aos seus sobriños, fillos das súas irmáns Milia López e Inés de Lago, por herdanza da súa nai Tareixa [Vázquez] de Chanteiro¹⁰¹. A cambio desta doazón impón certas misas no convento franciscano. No mesmo ano figura como testemuña nun foro de Pedroso¹⁰².

97. Filla de segundas nupcias do capitán don Diego foi dona Lucrecia Bermúdez, que casou con don Álvaro de Santiso e tiveron por fillo a don Diego. Todos eles citados ao comenzo deste traballo.

98. ACNAC. Prot.165/1676/Ferrol/Fernández Orol, Domingo.

99. Lopo de Lago di no seu testamento que a súa muller, Catalina, estaba preñada polo entón, e se tivesen un fillo home que lle puxeran por nome Lope.

100. ARG, Perg^os, 728. Mugarbos. Outorgamento en Montefaro, o 12/05/1495.

101. Cómpre advertir que neste manuscrito, Pedro de Lago nomea á súa nai como Tareixa de Chanteiro, eludindo o apelido Vázquez e toda referencia a Obaño.

102. CAL PARDO; ob. cit., doc^o. 58, pp. 305-306.

Casou con MARÍA OANES DE SERANTES, filla de Roi de Serantes¹⁰³ e de Beatriz de Andrade.

Pedro de Lago outorgou testamento na súa casa de Obaño o 19/08/1527, perante o escribán Roi da Leira, polo que mandaba que *quando Nuestro Señor fuere servido de me llevar desta presente vida, que mi cuerpo sea sepultado dentro dela yglesia de sant Gíao de Mugar dos, donde soy feligrés, y que allí se me dé e faga la sepultura que a mi estado pertenesçer*. No mesmo, legaba á súa dona: *a metade dela casa e palacio en que bivo, con la mitad de todas las heredades labradías, montesyas, viñas e casas a mi pertenesçientes en la feligresía de sant Gíao de Mugar dos, pertenesçientes a la dicha casa e palacio de Obaña*; así como nomeaba ao seu fillo Gonzalo, *de mejora sobre todos los otros mis hijos y nietos y herederos, la terçia e quinta parte de todos mis bienes muebles e rayzes, casas, viñas, árboles, basallos, fueros, çensos, oro, plata, dineros, axuar [...], para que los llebe y herede de mejoría allende de su legitima sobre los otros mis herederos. El qual dicho terçio e quinto de bienes que asy le mando, le nonbro y señalo e quiero que aya e llebe en esta casa e palacio de Obaña y en todas las otras casas, byñas, huertas, fragas, montes, heredades labradías e montesyas a mi pertenesçientes en la dicha feligresya de Mugar dos*¹⁰⁴.

Fillos deste matrimonio foron:

1.- Gonzalo de Lago, que segue a liña.

2.- Diego de Lago, quen foi crego e cura de Coirós. Tivo unha filla natural chamada Isabel de Lago, que casou con Pedro de Anido Solloso e Lago, señor da Casa de Lubre -Ares-, con sucesión. A carta de dote entre Gonzalo de Lago e o señor da Casa de Lubre, Lopo de Anido, para casar aos seus respectivos sobriña e fillo, outorgouse en Obaño o 25/06/1551.

3.- Rodrigo de Serantes, que casou con Maior de Ulloa¹⁰⁵ e tiveron por fillo un Xoán de Serantes, citado no testamento do seu avó Pedro. Este Xoán de Serantes foi cóengo.

9. Igrexa parroquial de Santiago de Barallobre, Fene. Lápida con escudo de seis particións¹⁰⁶ inserido en cartela e cimado de helmo (ss. XVI-XVII)

103. Roi de Serantes, escudeiro de Diego de Andrade, foi señor da Casa de Serantes e do couto de Serantellos -que levaba en foro de Sobrado-. O seu pai fora Xoán de Serantes, escudeiro de Pedro Fernández de Andrade polo ano 1432. O fillo sucesor de Roi chamouse tamén Xoán de Serantes, irmán da citada María Oanes. Sobre esta casa e liñaxe estou a preparar un traballo con documentación inédita. Ver tamén DOPICO BLANCO. *Heráldica na comarca de Ferrol ...*; ob. cit. Débolle os datos sobre a filiación de María Oanes de Serantes á investigadora Dolores González.

104. ARG, RA, Preitos, 4475/19. Traslado do ano 1536.

105. Irmá desta señora foi Antonia [de Andrade] de Ulloa, casada con Sancho de Ulloa e veciños de Santiago de Compostela, quen no ano 1560 reclama os dereitos na herdanza que lle poideran caber polo seu sobriño Xoán de Serantes, xa difunto.

106. Porta os brasóns de: ANDRADE, MONTENEGRO, LAGO, descoñecido, LAGO e VALCARCE.

GONZALO DE LAGO DE OBAÑO († 1560)

Escudeiro. No segundo codicilo testamentario do Conde de Andrade¹⁰⁷, ano 1540, aparece Gonzalo de Lago como un dos que pasaran memoriais de descargo de herdades ou bens que tiña embargados o dito conde don Fernando. Casou con MAIOR ALONSO DE LAGO, filla de Xoán Pita de San Estevo e de Constanza López¹⁰⁸. Por fillos deste matrimonio quedaron:

1.- Pedro de Lago, que casou con María Fernández de Mesía¹⁰⁹ e foron veciños de Obaño, sen sucesión. Finou entre 1574-78.

2.- Antonio de Lago, veciño de Mugarbos e de Obaño. Casou con María García de Viluzás, filla de Pedro López Piñeiro e de Elvira Rodríguez de Mourelle, señores de Franza. Foi seu fillo herdeiro Xoán Piñeiro de Lago, con sucesión en Obaño.

3.- Beatriz de Lago, que casou con Fernán de Cariño¹¹⁰ e foron veciños de Ares, quen xa estaba viúva no ano 1572. Fillo herdeiro deste matrimonio foi Bernabé de Lago, con sucesión.

4.- Catalina de Lago, que casou con Xoán López Pardo¹¹¹, con sucesión. En segundas nupcias casou co bacharel Pedro Manríquez de la Becerra.

5.- Inés de Lago, que casou con Antonio Beltrán.

6.- Ana de Lago, que casou con Antonio Freire.

7.- Clara de Lago, que casou con Antonio de Anido, con sucesión.

8.- Antonia de Lago, que casou con Xoán Beltrán.

9.- ¿...?¹¹².

Con posterioridade á morte de Gonzalo de Lago, e con duración nas dúas décadas seguintes, déronse entre os seus fillos e sucesores varios preitos polas partillas da herdanza.

107. Edición en GARCÍA ORO. *Testamento y codicilos ...*; ob. cit.

108. Xoán Pita de San Estevo e Constanza López eran veciños do couto de Pedroso, onde tiñan diversos bens (datos achegados por Gabriel Pita da Veiga). Outro fillo deste matrimonio, chamado Alonso Yáñez de Serantes, localízase como veciño de Sedes no ano 1549 e ten a consideración de fidalgo exento de peitar. Documento en PENA GRAÑA: *Narón*, ... (vol. II, Idade Media); ob. cit., p. 478

109. Esta señora outorgou carta de doazón no ano 1578 a favor de Bernabé Bugueiro de Parga, veciño e rexedor de Ferrol, para poder casar con el en segundas nupcias. ARG, RA, Preitos, 16919/5.

110. Fernán de Cariño era o fillo maior herdeiro do mercader Pedro de Cariño († 1559) e de María Sardiña, veciños da vila de Ares.

111. Fillo de Lopo García de Viluzás, ou de Callobre, dono do Pazo de Callobre -Miño-. Datos sobre estes persoeiros nun traballo inédito de Gabriel Pita da Veiga e Goyanes, que tivo a xentileza de facilitarmos.

112. Nun documento do ano 1587 afirmase que de Gonzalo de Lago quedaran nove fillos/as lexítimos. ARG, RA, Preitos, 4475/19.

APÉNDICE 1. TEXTOS

O pequeno manuscrito que tiven a oportunidade de transcribir é obra dun monxe de Xuvia, quen o redacta cara ao ano 1630. Logo, na segunda metade do século XVIII, por decisión do ilustrado Prior fr. Vicente García, resólvese a encadernación da documentación xuviense -que se atopaba solta- en varios volumes coñecidos como ‘Libros’. Buscan polo entón mellor unha clasificación e ordenación arquivística, co obxecto de proporcionar aos monxes unha máis doada localización e uso dos fondos, así como a conservación dos manuscritos. Porén, o documento atópase dentro desta serie.

No que respecta a este texto, cómpre salientar que o amanuense, a partir da súa motivación de fondo: Demostrar a pertenza ao mosteiro, dende antigo, das herdades de Obaño, en relación co preito por esta propiedade que polo entón mantiñan co foreiro, capitán Xoán López de Taibo; proporcionánanos, a maiores, unha serie de datos de primeira man para o coñecemento de persoeiros, feitos, vida cotiá, réxime xurídico e territorial, etc., dentro da área mugardesa e proximidades, entre os séculos XV e XVI. Non só se para en relatar os dereitos que acudían ao mosteiro, a doazón e os sucesivos aforamentos; senón que tamén realiza saborosos comentarios acerca de priores, monxes e veciños; achegándonos parte da historia do mosteiro e tamén da pequena zona mugardesa que serve de eixo para a narración: O lugar de Obaño.

Sobre o aparato crítico, debo advertir de que a transcripción a realicei con criterios de edición modernos; cos separadores ortográficos, tiles e regras actuais que rexen o uso de maiúsculas e minúsculas. Conservo as grafías orixinais na totalidade do texto, a excepción do dobre /b/ e dobre /s/, que solvento nunha simple. Desenvólvense, tamén, as abreviaturas na meirande parte dos casos, agás naqueles onde, por comprensión ou por estética de escritura, non o considero necesario. Indícanse entre corchetes [...] as letras, sílabas ou palabras reconstruídas, ben por falta do amanuense ou por rotura do soporte. As notas marxinais do orixinal van numeradas a pé de páxina. Indícase tamén a foliación numérica orixinal. A separación entre liñas vai indicada cunha barra simple: /. O cambio de folio por barra dobre: //. A final de texto con barra tripla: ///.

Xuvia: C. a. 1630.

Noticia sobre o lugar de Obaño, en Mugardos, que era propio do mosteiro de San Martiño de Xuvia. Da transmisión e vicisitudes acontecidas, entre o século XV ata comenzos do XVII, no foro deste lugar outorgado a Lopo de Lago ‘o Vello’ e aos seus descendentes.

* ARQUIVO DO REINO DE GALICIA. Clero, C. 424, Libro 253, Xuvia (Libro 14 de Xuvia, sin. or.).

(207 r°) Mugardos./

Relación de lo que [se] puede hazer en favor del monasterio de Jubia çerca de / el lugar de Obaño, en el pleito que trata con el capitán Juan López de / Taybo¹¹³./

113. Segundo vimos, o capitán Xoán López de Taibo era fillo do tamén capitán Xoán López de Taibo e de Elvira de Lago e Valcarce, neto materno de Lopo de Lago de Obaño ‘o Novo’, por quen levaba os dereitos na casa e no foro de Obaño (v. aquí máis atrás, nos comentarios xenealóxicos).

Era de mil y çiento y una, quarto idus martis, que es el año de 1063, a tantos de / março¹¹⁴. Hizo donación al convento de San Martín de Jubia¹¹⁵ un caballero llamado Pedro / Froila¹¹⁶ y su muger D^a. Urraca¹¹⁷ de toda la heredad y herencia que el tenía en / tierra de Vesoucos¹¹⁸, la qual heredad se llamaba Obaña¹¹⁹. La qual dize que / heredó de la ganancia de su abuelo Obeco Froila, llamado Podo G[r]osus¹²⁰, y que la / da por sus términos antiguos, como está divida y demarcada, por sus marcas y términos / y caminos antiguos, y más las casas que el allí edificó, así como las tenía su abuelo y el, / a montes y a fontes, con sus pastos, salidas y entradas para sienpre jamás. Rey- / -nando en Toledo el Rey D. Alonso, Obispo de Mondoñedo Nuño, y / Arçobispo de Santiago Diego. Escritura que está en la execución dela carta executoria en el / pleito antiguo, presentada a folio 83./

Las cuales casas y lugar con lo a el anejo se aforó, según los foros antiguos que hallo en / el archibo del monasterio de dicha hazienda, a diversas personas. Unas veces con / otra hazienda de otros partidos, otras veces parte de dicho lugar aparte, y de por si / a otras./

Las marcas y testas deste lugar se sacaron y compulsaron por mandado de el juez / conservador del monasterio de San Martiño de Jubia, llamado D. Gómez, Prior del monasterio de / San Salvador de Pedroso, que aora es anexo dela cathedral de Mondoñedo, a pedimento/ de el Prior de Jubia llamado Juan Esquíu (que entonçes era este monasterio de claustres), de / los tumbos y escrituras antiguas de apeos del dicho monasterio, por ante Alonso / Esquíu, notario del Conde D. Enrique en los cotos del monasterio de Jubia, a 10 / de agosto, era de 1393, que es el año del Señor de 1393, porque buelbe a dezir que / no quenta por eras sino por años. Dize que son las marcas de la heredad que / jaze en Obaña, a que llaman el casal de Teresa Vásquez, porque esta / Teresa Vásquez llebaba dicho casal en foro entonçes¹²¹. Está esta escritura con- / -pulsada y presentada en dicho pleito antiguo, a foja 89 de dicho pleito./

El último foro que hallo hecho a esta Teresa Vásquez, que está presentado en dicho pleito, / a fojas 83 buelta de dicha hazienda, parece se hizo año de 1402 y, como del / consta, se hizo¹²² a su marido Lope de Lago el biejo y a la dicha por çiertas voces y / 29 años, juntamente con otra más hazienda de otros partidos, según las llebaban ya / antes, y según las llebaba Diego de Obaña¹²³ al día de su muerte, por pensión de / 50 maravedís biejos y una col[l]eita./

114. O ano que expresa está mal contabilizado. Realmente este documento data do 15/03/1112. Ver aquí a nota seguinte.

115. Doazón rexistrada no Cartulario de Xuvia, conservado no Arquivo Histórico Nacional. Edición en MONTERO DÍAZ, Santiago. La Colección Diplomática de San Martín de Jubia (977-1199); Impr. El Eco Franciscano, Santiago de Compostela, 1935; doc^o. XVIII, pp. 68-69.

116. Trátase do famoso don Pedro Froilaz, Conde de Traba.

117. Trátase de dona Urraca Froilaz, primeira muller do conde don Pedro.

118. Sic: Bezoucos.

119. Sic: Obaño. En referencias posteriores no texto, o topónimo aparece maioritariamente con esta mesma desinencia feminina.

120. Sic: ‘Pede Grosus’ ou ‘Pedegrosus’, alcume ou sobrenome de Oveco Froilaz.

121. O documento orixinal, que data do 03/08/1393, descríbese do seguinte xeito polo historiador A. Pena: *Pergamiño recortado, roto e moi deteriorado. Contén o que parece se-la copia dun foro (que a aparece sobreescrito a un diploma en latín do século XIII) dunha herdade que jaz en Obana (Mugardos), coa referencia a unha fraga que fora de Joam Esquíu. O foro pasa por Afonso Esquíu, notario do “cõde dom Enrique” a “des días de agosto da era do nacemento do noso señor Iho Xpo de mjl e tresentos noventa e tres anos” (...)*. PENA GRAÑA. *Narón*, ... (vol. II); ob. cit., pp. 521-522.

122. Este foro data do 20/05/1402. Edición en PENA GRAÑA. *Narón*, ... (vol. II); ob. cit., pp. 531-532.

123. Diego de Obaño era o pai de Tareixa Vázquez, muller de Lopo de Lago ‘o Vello’.

Este dicho Lope de Lago el biejo, que bibió hasta los años de 1463, como consta de / su testamento, dexó por hijos y herederos a Juan de Lago y a Pedro de Lago, los cuales / por el año de 1468 hizieron su partición de bienes. Y cupo con el dicho Juan de / Lago todo el lugar de Obaña, como se contiene en las marcas de el dicho, y de // (207 v°) excepto la división de hazienda que dichas marcas ponen de la hazienda que tiene / el monasterio de Jubia, según dizen, dela otra parte del río. La qual partija tiene dicho / capitán¹²⁴ en su poder. Y dize que cada qual llebe esto y aquello, y pague sus foros, / y como cupo a cada uno destes dos hermanos el llebar parte dela hazienda de dicho / foro. Como fue a Juan de Lago el lugar y casal de Obaño, todo lo que ay desde el río de / Santa Catalina y más la hazienda de Çerbás. Y al dicho Pedro de Lago lo que ay dela parte del río / para la iglesia de Mugarbos y otra hazienda en Tresancos¹²⁵, también de foro. Acude / cada qual de por si a hazer luego foro de por si al monasterio¹²⁶. Y así al Juan de Lago le / hizieron foro del lugar de Obaño con lo a el anexo y perteneciente, por pensión / de 4 reales de plata, un Prior que se llamaba Antón López de Chantero¹²⁷, por los años / de 1474. Y¹²⁸ por ser dicho Prior primo hermano de Pedro López de Chantero¹²⁹ el biejo, / que vivía en San Pedro de Çerbás, le quitó al Juan de Lago parte dela hazienda / de San Pedro de Çerbás que llebaba del monasterio en el foro que le renovó, / y¹³⁰ se la aforó a su primo dicho Pedro de Chantero. Y¹³¹ al dicho / Pedro de Lago, hermano de Juan de Lago, le aforó aparte la hazienda de / Mugarbos y de Tresancos por pensión de real y medio y una / col[l]jeita. Y¹³² a un hijo de Pedro López de Chantero, que se lla- / -maba Broz de Chantero¹³³, escudero que vivía en Obaña (en¹³⁴ un lugar / de fuero de Monfero¹³⁵), le aforó

124. Refírese ao capitán López de Taibo.

125. Sic: Trasancos.

126. Nota á marxe esquerda: A. 4 testiguo, fol. 40. 1º testigo, fol. 30. 2º testigo, fol. 34. Y 5º testigo, fol. 45. 6º testigo, fol. 49. Y 10 testigo, fol. 63 y todos.

127. Sic: Chanteiro.

128. Nota á marxe esquerda: B. Fol. 139 delas çensuras.

129. Con respecto á ascendencia dos Chanteiro. Xa no ano 1301 localizase a Fernán Eáns de Chanteiro, fillo de Xoán Martís, vendendo unha leira en Cervás (documento no APA). En 1415 localizase a Diego López de Chanteiro, escudeiro de Nuño Freire de Andrade e casado con Aldara Fernández, efectuando a venda dunha leira na zona. No ano 1419 o mosteiro de Monfero outórgalle ao dito Diego López un foro sobre herdades en Obaño, onde tamén se cita aos seus fillos, Diego e Vasco (ARG, Perg^os, 224 e 191).

130. Nota á marxe esquerda: C. 4 testiguo, fol. 40, y fol. 139 delas çensuras.

131. Nota á marxe esquerda: D. Fol. 3 dela pesquisa de fr. Pedro da Graña, dicho de Pedro de Lago. Y fol. 552 del apeo biejo.

132. Nota á marxe esquerda: E. 1º testiguo, fol. 30, y 5º testigo, fol. 44.

133. Probábel irmán ou parente próximo de Broz de Chanteiro foi Vasco de Chanteiro († 1527), señor do pazo vello ou torre de Curmá (Curmao < Curro Mao) en Caamouco, quen sirvió a sus Cesáreas Majestades los señores Reyes de España Felipe Primero y Don Carlos, su hijo, Emperador de realçado nonbre, y esto en el oficio de Maestre de Campo en los Estados de Nápoles, Caserta, Verona y Pavía. O mausoleo de Vasco de Chanteiro, con inscrición e armas, atópase na igrexa parroquial de San Vicenzo de Caamouco, Ares. A este respecto ver DOPICO BLANCO. Heráldica na comarca de Ferrol ...; ob. cit.

134. Nota á marxe esquerda: F. Foro de Monfero, y 4º testigo, fol. 40, y 5 testigo, fol. 44.

135. O mosteiro de Monfero tamén posuía herdades no Baño. Este foro outorgouse o 26/04/1482 e localizase no ARG, Perg^os, 833. Ademais, considero de interese reseñar circunstancias anterior referidas a estas mesmas herdades, como son a renuncia de bens a favor de Monfero efectuada por Maior Rodríguez no ano 1257; o convenio sobre bens do ano 1259 entre o cabaleiro Gonzalo Rodríguez e a súa dona co mosteiro; ou o foro do ano 1296 outorgado a Vasco Pérez de Leiro, fillo do cabaleiro don Pedro Pérez de Leiro e de dona Tareixa. Documentos publicados por VAAMONDE LORES, César. *Documentos gallegos de los siglos XIII al XVI*. Sobre o mosteiro e documentación do mesmo ver LÓPEZ SANGIL, José Luis. *Historia del Monasterio de Santa María de Monfero*. Deput. Prov. de A Coruña, 1999.

también algunas here- /-dades en Obaña al 4, desmenbrándolas al dicho Juan de / Lago delo que antes llebaba, por ser también el dicho Broz de / Chantero su sobrino del Prior¹³⁶. No¹³⁷ obstante dicha par- / -tición entre los dichos Juan de Lago y Pedro de Lago de dicha hazienda, / con todo esto el dicho Pedro de Lago algunas veces se llamaba a / engaño, y quería bolber a entrar en la hazienda que llebaba / el Juan de Lago en Obaña y en parte della, diziendo / que era más que la que a el le había cabido y que no le había / de baler el dezir que toda era de foro, y la que cupiera con / Pedro¹³⁸ de Lago en mucha parte era propia porque también en / Obaña había propio de su padre y tal. El dicho Juan / de Lago dezía que no¹³⁹, y en razón desto hizo una declaración / delante escribano y testiguos, confesando¹⁴⁰ que todo quanto / el llebaba en Obaña era de foro de San Martiño de Jubia, / y quanto llebara su padre Lope de Lago (que este¹⁴¹ Lope de Lago el / biejo entró en esta hazienda por casamiento que hizo con / dicha Teresa Vásquez, la qual llebaba ya el foro / de sus padres y abuelos, y tubo por hijo Teresa Vásquez a Diego de Obaña, / que se leblantara por voz; y como este hijo murió, que cayó¹⁴² / de un árbol y se mató, y el foro espiraba en el, volvió el / dicho Lope de Lago y su muger a hazer el dicho foro / en si renobándole, año de 1402, como queda dicho). / Esta declaración y confesión que hizo Juan de Lago, advirtien- / -do como Pedro de Lago su hermano le quería entrar en dicho lugar // (208 rº) por propio, está authorizada y compulsada en el pleito biejo, / a folio 90, por donde consta que todo quanto llebaba Juan de Lago y / su padre Lope de Lago el biejo en Obaña era de foro de San / Martiño de Jubia; y aun declara la fraga de Lourido que / llebaba su hermano Pedro de Lago dela otra parte del río, que antes / andaba con el foro de dicha hazienda todo junto. /

Este¹⁴³ Juan de Lago bibió en el dicho lugar de Obaño, llebándolo como su padre / Lope de Lago el biejo, hasta los años de 1510 en que murió, ya / biejo, que había más de 15 años era çiego. Dexó por hijos a Lan- / -çarote de Lago¹⁴⁴, y a Marina de Lago¹⁴⁵, y a Elvira de Lago, y a / Costança¹⁴⁶ de Lago, hija bastarda¹⁴⁷ que por otro nonbre se llamó / Costança de Curru¹⁴⁸. Y en su

136. Nota á marxe esquerda: #. Por esto también había pleitos y diferencias entre Bros de Chantero y Juan de Lago. Consta a fol. 29, 1º testigo.

137. Nota á marxe esquerda: G. Escritura del pleito, fol. 90, y 6 testigo, fol. 50.

138. O nome aquí semella erro do amanuense. Por sentido debe de ser Xoán e non Pedro.

139. Nota á marxe esquerda: H. A folio 90 del pleito biejo.

140. Nota á marxe esquerda: I. Primer testigo, fol. 31, 2º testigo, fol. 34 y 35, 4º testigo, fol. 40, y 5º testigo, fol. 44, testigos, fol. 30 y 31, 3ª pregunta y 3º testigo, fol. 38.

141. Nota á marxe esquerda: L. 2º testigo, fol. 35, y foro dicho, fol 83, y 5 testigo, fol. 44.

142. Nota á marxe esquerda: M. 5º testigo, fol. 44.

143. Nota á marxe esquerda: A. 1º testigo, fol. 30, 2º testigo, fol. 33, y 6º testigo, fol. 47.

144. Nota á marxe esquerda: B. 6 testigo, fol. 48,y 6 testigo a fol. 45.

145. Nota á marxe esquerda: C. Apeo, fol. 551.

146. Nota á marxe esquerda: D. 2 testigo, fol. 30, y 6 testigo a fol. 47.

147. Nota á marxe esquerda: E. Apeo, fol. 550.

148. Sic: Constanza do Curro. Nota á marxe esquerda: F. 6 testigo, fol. 48.

testamento repartió entre ellos la / hazienda¹⁴⁹. A esta hija bastarda, que casó¹⁵⁰ con Lope Rodríguez¹⁵¹, le dio / una casa en el dicho lugar y una cortiña y tarreos y bouças, con / condición¹⁵² que pague a Lançarote diez par[¿es?]¹⁵³ para ayuda del foro. / Y a Marina¹⁵⁴ de Lago y Elvira de Lago les dexó otro término / dentro del dicho lugar de Obaño, y de los límites y demar- / -caciones del¹⁵⁵, donde llaman Otero¹⁵⁶, como se extrema por / el río que viene abaxo da fuente de Pena de Pegal hasta abaixo, azia Ares. / Y a Lançarote¹⁵⁷ y su madre, Leonor Rodríguez de Lago, les dexó el lugar / y casa donde bibían en Obaño, que llaman O Paço, desde / dichas marcas hazia los fuertes¹⁵⁸ /

Luego el año siguiente, que fue el año de 1511, el Lançarote / de Lago se levantó con la propiedad de dicho lugar, y no / queriendo reconocer al Prior por dueño y señor de la propiedad / della, siendo Prior fray Pedro da Graña, después dela / Reformation del convento y unión del al monasterio de Lorençana. / Por manera que el dicho Prior y el, se concertaron en que viniesen / a determinar sus foros a La Coruña, ante dos letrados. Los / quales les conpusieron en que, pues no contenían los foros / biejos con distinción y demarcación delas heredades de sobre / si, que el Prior les hiziese nuevo fuero nonbrándolas / y tal. Y con esto, el dicho Lançarote señaló las here- / -dades que a el le pareció que eran de foro, poniendo y qui- / -tando como se le antojó muchas heredades del / convento de Monfero y de su foro, dándolas al de Jubia y / quitándolas al dicho convento. Y, finalmente, sin saber por donde / yba, mas que si nunca fuera la hazienda del monasterio de / Jubia, haze que dicho Prior le haga foro, señalándolas, y / que en el se dixese que todo lo demás que el llebaba era propio / suyo y que, desde luego, querían y confesaba el Prior y monje / que era propio de Lanzarote, y tal. /

Bió de darle algún oro o plata para ayuda [de]la obra // (208 vº) del monasterio, porque lo hiziese así como hizieron otros foreros / porque les renobase sus foros y los hiziese a su gusto; como / lo hizo el dicho Pedro de Lago que, habiéndosele perdido su foro, lo / renobó y aumentó mucho demás, y más le dio doze ducados de oro por / ello. Con las nuevas destes foros y de otras cosas que dicho / Prior hazia, acudieron a Lorençana. Y el Padre fray Pedro de / Zamora, que a la sazón¹⁵⁹ era Presidente del dicho monasterio, mandó / hazer averiguación¹⁶⁰ de dichos cargos que le

149. Nota á marxe esquerda: G. 2º testigo, fol. 33.

150. Nota á marxe esquerda: H. 2º testigo, fol. 33.

151. Nota á marxe esquerda: I. 2º testigo, fol. 33, y 6º testigo fol. 48.

152. Nota á marxe esquerda: L. 2º testigo, fol. 33, y 6º testigo fol. 48 y 47.

153. O texto pon: par. Non obstante, esta verba non ten senso. Podemos estar ante un simple equívoco de escritura do amanuense, ou ante unha interpretación sesgada de pares (de brancas), unidade monetaria aínda utilizada na época á que se remonta. Porén, fago restitución da forma pares, aínda que outras moedas que refire noutras partes do texto son ducados e reais.

154. Nota á marxe esquerda: M. Apeo, fol. 551, y 6 testigo fol. 48.

155. Nota á marxe esquerda: N. Apeo, fol. 551, y 6º testigo fol. 48.

156. Sic: Outeiro.

157. Nota á marxe esquerda: O. 6 testigo, fol. 48.

158. Refírese ás fortificacións militares levantadas con posterioridade á época que está a relatar. Trátase do que hoxe coñecemos como Castelo da Palma, no actual concello de Mugarodos.

159. Sic: sazón.

160. Nota á marxe esquerda: Año de 1514.

ponían a dicho Prior, / y que lo quería perpetuar por Roma y otras cosas indignas de / su hábito. Y entre ellas le achacaron este foro ser hecho contra / razón y justiciã, y en daño dela casa. Y tomó juramento y declaración / de todos. Y dela del dicho Lançarote consta, por su dicho / y declaración, el puso las heredades que sabía según dize que / eran del monasterio. Y, como todos somos honbres, este Presidente / también se dexó llebar delos regalos del Prior. Y, últimamente, / da por bueno todo quanto el había hecho y va confirmando / todos los foros, y tal. /

Acabó¹⁶¹ este Prior su oficio año de 1517. Y con este esfuercio del foro / confirmado, dicho Lançarote se casó año de 514 y se apartó de la / dicha su madre¹⁶². Y en unas murallas biejas que estaban pegadas a la / casa y paço donde bibió Juan de Lago y su abuelo Lope de Lago, / que estaban cubiertas de silvares, reedificó el palacio y / lo puso en la forma que oy está, cabe la casa baxa como digo / donde bibió el dicho su padre y madre. Dentro de quatro años, el / Prior que sucedió, que se llamaba fray Alonso de Paz, con tratamiento de Presidente, / como fue conoçiendo la hazienda y leyendo papeles, vino / a alcanzar el engaño. Y para deshacerle, el año de 1523 / sacó çensuras para que se leyesen en las feligresías de / San Julián de Mugaridos, para los que supiesen dela hazienda / que le llebaban negada al monasterio de Jubia en Obaña. Y vinieron / a declarar a las dichas çensuras, año de 523, Pedro de Lago, hermano / del dicho Juan de Lago, que aún era vibo¹⁶³, y Leonor Rodríguez de Lago, madre / del dicho Lançarote de Lago, y Costança de Lago, hermana del / dicho Lançarote por parte de su padre, y más el marido desta Costança, / que se llamaba Lope Rodríguez, y más Juan Paleu, marido de Mariña de / Lago, hermana del dicho Lançarote, y Alonso Fayña el biejo, padre / de Gabriel Faina, y Diego López de Chantero¹⁶⁴, hijo de Broz de / Chantero, y Fernán Chantero, su tío. Declarando, como consta / dellas, que lo que llebaba Juan de Lago y Lope de Lago en Obaña que todo / era del monasterio de Jubia. Sino fue su madre que se atubo a lo que su hijo / dezía¹⁶⁵. No / quiso reçibir las pensiones de el foro, que había hecho su / antecesor, al dicho Lançarote fray Pedro da Graña, que / había aumentado de quatro reales de plata biejos, de a 31 / maravedís cada uno, cosa de medio real más, por pensión de 150 // (209 r°) maravedís que se debían desde el año de 14; que fue quando se casó el dicho / Lançarote, que fue desde el tiempo que el entró gobernando dicho / lugar. Y por estas declaraciones, y por querer quitar parte / de dichas heredades que había aforado a Jubia (que eran del / monasterio de Monfero), y las llebaban Lope de Anidos / y Diego López de Chantero, hijos de Bros de Chantero, que / las poseyan por el foro que llebaban de Monfero, se puso / mal con ellos, y les acuchilló y hirió a estos. De que salió / querellándose del Gregorio López de Chantero, su hermano dellos / dichos Lope de Anidos y Diego López de Chantero, ante el / Gobernador de Galicia D. Francisco dela Cueba, que entonçes

161. Nota á marxe esquerda: A. Testigo 10, a fol. 64.

162. Nota á marxe esquerda: B. 2º testigo, fol. 33.

163. Este comentario, así como outro anterior sobre o seu irmán Xoán de Lago, ofrécenos un sorpresivo dato sobre a lonxevidade dalgunhas persoas nesta época, sobre todo a teor das táboas de expectativas de vida para estes séculos. Os casos de Lopo de Lago e dos seus fillos, Xoán e Pedro, exceden en moito a media da idade habitual. Con todo, para o século XVI localízanse outros casos similares na comarca: María Piñeiro de Lago (104 anos), Pedro López Piñeiro (96/100 anos), Xoán Pita da Veiga e Piñeiro (80/81 anos), Aldonza Núñez de Mandiá (80/85 anos), Rodrigo López de Mandiá (78/79 anos) ...

164. Diego López, veciño de Obaño, citase no ano 1540 no testamento do conde don Fernando de Andrade, recibindo deste un legado de mil marabedís polos servizos que fixera seu pai, Broz de Chanteiro, quen fora co conde a Nápoles. Edición en GARCÍA ORO, José. *Testamento y codicilos ...*; ob. cit.

165. Frase riscada a continuación.

/ no tenía más de tratamiento de Capitán General de este Reyno y su Audien- / -çia, año¹⁶⁶ de 1528. Y por querer llebar otras de el dicho / lugar de Obaña, anejas a el y contenidas en el foro de / su padre Juan de Lago, que llebaba la dicha Costança de Lago, su / media hermana, y por haber declarado conforme a esto a / las çensuras dichas, se puso también mal con ella, y / le dio de pancadas y empujones. Y porque ella acudió / al Prior a querer hazer, delas que llebaba conforme / al testamento de su padre, foro aparte al Prior dicho de Jubia, / se puso también mal con ella. Y últimamente, el Prior / le puso demanda por el dicho lugar y casal de Obaño, / con todo lo a el anexo y perteneciente como se contenía en / las marcas del dicho lugar contenidas en el apeo del; / por quanto había 15 años que le traya ocupado. La qual / no se puso en la forma ordinaria, sino como della consta. / Alegando y diziendo en la petición della que le traya sin / título, y que quando algún foro o confirmación del tubiese / , o otro algún contrato o título, sería nulo por faltar / la solemnidad y poder para hazerle, y por la lesión enor- / -mísima y agrabio que dela dicha escritura reçibió el monasterio. / Y que no puede perçibir dicho tratamiento contra el derecho del monasterio. / Púsose esta demanda año de 1530; consta de dicho pleito / biejo, a folio 1°. Sacose enplaçamiento en esta forma, notificosele al / dicho Lançarote a 3 de febrero de 530, y se presentó dicho / Lançarote con dicho poder dado a procurador a 11 del / dicho mes. Alegando de su parte y negando la propiedad y alegando / ser su foro bueno; a folio 8 de dicho pleito. A folio 10 / se alega, por parte del dicho monasterio, que la posesión de / 15 años que ha que tiene ocupados dichos bienes, ha de ser / nula, y no puede persçibir¹⁶⁷ contra el monasterio, atento la enor- / -mísima lesión y atento que ha estado el monasterio sin prelado / (que debió de estar dos años sin prelado). // (209 vº) Bolvió a alegar, a folio 12, la parte contraria que no fue leso el / monasterio, y negando la propiedad y que nuestro procurador no tenía poder / (si le tenía, que está presentado a folio 8). Reçibióse a prueba, / y el monasterio hizo su probança, que se contiene a folio 15 del pleito, por / diez preguntas siguientes. /

1ª. Si¹⁶⁸ conoçían la partes y el lugar con lo a el anexo por tales y tales / límites, nonbrándolos como se contienen en ella. /

2ª. Si¹⁶⁹ saben qué cómo está limitado es del monasterio y esto público / y notorio. /

3ª. De pública voz y fama. /

4. Si saben qué Juan de Lago, padre de Lançarote, lo confesaba por de / dicho monasterio y reconoçía por tal. Y otros llebadores dela / misma forma. Y con lo a el anexo y que iba por dichos límites. /

5. Si saben qué el dicho lugar, desde 15 años y más ha, que / lo trae ocupado dicho Lançarote y negado. /

6. Si saben lo qué ha valido en cada uno delos 15 años / o lo qué puede valer en cada un año, uno con otro. / Por que tiene muy buenas heredades, y cortiñas, y viñas, / y montes, y pastos; o lo que çerca desto oyeron. //

166. Nota á marxe esquerda: 6º testigo, fol. 47, y delas declaraciones.

167. Sic.

168. Nota á marxe esquerda: 1º testigo a fol. 29, 2º testigo a fol. 33, 4º a fol. 39, 5º a fol. 43, 6 a fol. 48, 8 testigo a fol. 54, y 10 testigo a fol. 69.

169. Nota á marxe esquerda: Testigo 1º fol. 30, y 2 testigo a fol. 34, y 4 testigo a fol. 40, y 5 testigo a fol. 44, y 9 testigo, fol. 59, y 10 testigo, fol. 63.

(210 r°) 7^a. Si saben qué el monasterio de más de 40 años ha estado sin Prior / mucho tiempo, y otro sui¹⁷⁰ prelados que lo rijan y gobiernen. / O que los priores estaban ausentes. /

8. Si saben qué si algún antecesor del dicho Lançarote, o / el, llebó dicho lugar con lo a el anexo sería en / nonbre de dicho monasterio, reconociéndole por dueño del. /

9. Si saben qué el dicho fray Alonso¹⁷¹ es Presidente del monasterio, / y que le rije y gobierna. /

10. De pública voz y fama. /

Presentose esta probança a 5 de julio de 530, folio 77. Y a 24 de / octubre de 533, que ya era muerto Lançarote de Lago¹⁷², se pidió carta / en seguimiento para Ysabel Gómez, su muger; y para que se diçerniese / la tu[te]lla y se traxese delos hijos que quedaran del dicho, / a folio 79. Y dicho día alegó nuestro procurador, cómo la dicha no haziendo / probança en contra delo que el monasterio tenía probado, y haze presen- / -tación dela donación de dicho lugar que tenía el monasterio y delas / demarcaciones dichas de dicho lugar; y dela carta de foro dicha / del dicho lugar hecha a Lope de Lago el biejo. Y a folio 81 / está la dicha carta en seguimiento. Y la curaduría dela dicha Ysa- / -bel Gómez, su fecha a 15 de junio de 533, a folio 94 de dicho pleito, / delos hijos de Lançarote de Lago que eran, Françisco y Pedro y María, menores de 12 años, / y a Lope de Lago y Fernando de Lago y Juan de Lago, menores de / 25. Y alegado en favor de dichos menores con nuevo poder / de procurador, a 14 de abril de 534, a folio 98 de dicho pleito. / Y luego se dió sentencia en favor del monasterio, en que la condenan a que res- / -tituya el lugar de Obaño con lo anexo y perteneciente, y con / los frutos desde el tiempo que había que el dicho Lançarote los / traya ocupados, y más en costas, a 24 de abril de 534 años; / folio último de dicho pleito biejo. Luego se notificó a los procuradores. / Y antes de un año, porque fue a 28 de febrero del año de 535, le hazen / foro al hijo mayor que se llamaba Lope de Lago, y a todos los de- / -más hermanos y a el en nonbre dellos, de dicho lugar con lo a el anexo / como le pertenecía al dicho monasterio, por preçio de un ducado y un jan- / -tar¹⁷³, por vida de hijos, nietos y visnietos. Y que cada qual llebe / la parte en el que, según el testamento de Lançarote su padre, había de / llebar. Y que por quanto consta delos perfectos que había en el / dicho lugar, que los aya de pagar el convento quando vaque el foro. //

(210 v°) Y antes que se hiziera dicho foro quince días, digo, o quince / días después, se hizo apeo del lugar con autoridad de justicia. / Y lo demarcó Diego López de Chantero, a folio 549 del apeo. Y da al monasterio de Jubia el casal con lo a el anexo, como se de- / -marca de tales a tales marcas. El qual casal contiene las / casas en que moraba Lançarote, con sus dos casas cabo della, y / su corral y las viñas de detrás, y la cortiña de abaxo y de ençima, / y todo lo que llebaba antes el dicho Lançarote excepto lo que conprara / a Pedro Yánez. Dize que, dentro delas marcas dadas al casal de / Obaño, ay hazienda de Monfero y San Antoiño¹⁷⁴ y de otros herederos, / y demarcada. Divide también la hazienda que llebaban / las hermanas de Lançarote de la que llebaban los hijos

170. Sic.

171. Frei Alonso de Paz.

172. Lanzarote de Lago finou no ano 1531.

173. Sic: yantar (gal, xantar).

174. Refírese á facenda pertencente ao mosteiro de San Antoiño de Toques -por este tempo xa incorporado no de San Martiño Pinarío, de Santiago-, que tiña posesións tamén en Meá e en Ferrol. Ver LUCAS ÁLVAREZ, Manuel. *San Paio de Anteaaltares, Soandres y Toques: Tres monasterios medievales gallegos*; Seminario de Estudios Galegos, Santiago de Compostela, 2001.

del dicho / Lançarote, y que a ellos les cabía de pagar ocho reales igual. / Y las hermanas pagaban a cumplimiento del ducado y jantar que / se pagaba por el foro nuevo, a folio 551. /

Este Lope de Lago el nuevo, llebó y pagó su foro desde el / año de 535 hasta el año de 555, a razón del ducado. / Luego, año de 556, bolbió con el foro que le hizo el fray Pedro / da Graña a su padre, el dicho Lançarote, a un Abad de Lorençana / que llegó a visitar el priorato de Jubia, a que le confirmase / dicho foro y lo diese otra vez por bueno y baledero, y se / renovase. El qual se le renobó. Y para disimularlo, hizo / ponerle de pensión un ducado de plata y más el jantar, / que era lo que pagaba antes; como consta delos libros de encabe- / -çamiento del convento. El qual Abad no tubo poder para aforar ni / pudo, aunque lo tubiera hazer en daño del monasterio, lo que ya en / juïcio contradictorio estaba en favor del sacado por sentençia; y destruir / el derecho del monasterio. Dado que también, el otro foro que hizo dela heredad / que antes llebaba Diego López de Chantero fuese buena, / digo que baliese, en quanto era en favor del dicho monasterio. Y / consta esto del foro presentado aora, a folio 46 dela exhibición dela / carta executoria. /

Luego, año de 1557 y todos los demás, según los libros / de asiento del convento, siempre se pagó el ducado y jantar. / Y dizen, los libros de asiento, por el lugar de Obaña que lleban / dichos foreros. /

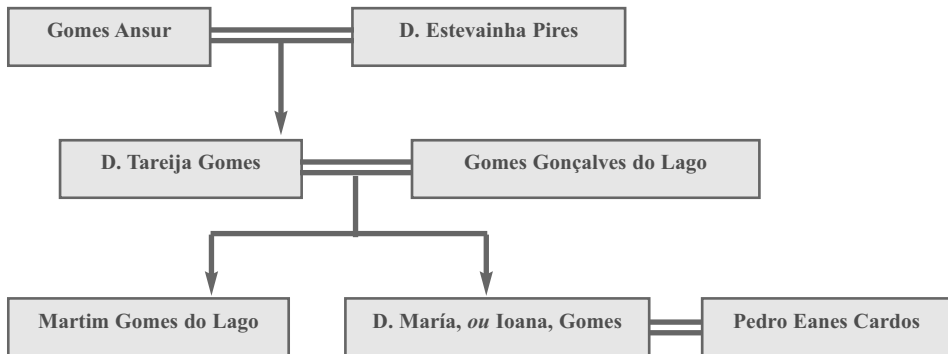
Año de 1619, entrando en dicha hazienda el capitán Juan López de / Taybo, nieto del dicho Lope de Lago, acudiendo a la graña / donde el bibía el Prior a reçibir un jantar, con el Abad / y monjes, por haber acudido aquel día tarde, se despre- / -çieron con el por no haber hallado dispuesto el jantar. Y / se bolbieron sin reçibirle. Y le pusieron demanda por el / lugar con lo a el anexo. La qual no le pusieron en la vía / y modo ordinario, sino con particularidad. Porque el dezia / que, según su foro, no debía dar de comer al Abad sino / solo al Prior; y que no yéndolo a reçibir no le paresía // (211 r°) perjuïcio, y así. Y el Prior, pretendiendo que el no había de usar / de dicho foro, en la petición que presentó para sacar el enplaçamiento / dize que, en caso que el dicho demandado tenga algún foro, dize / se debe rescindir, por no tener las solemnidades del derecho, / y tal. Notifícase esta demanda al capitán Taybo. Y hizo / el monasterio su probança de cómo el lugar era suyo. Sacó en rebeldía / sentençia condenatoria a 28 de febrero de 621, y notificósele. Su- / -plicó della y hizo probança de cómo todo lo que llebaba en / Obaña era suyo, excepto lo que tenía en çiertos fueros, que mostró / a sus testiguos, y cómo pagaba la pensión dellos que eran 11 / reales. Y se presentó dicha probança con 5 ao 6 testiguos a 1° de / julio de 622. Presentamos nosotros el foro que, con çitación de- / -lante del dicho capitán Taybo, se había compulsado, año de / 1609, ante la justiçia ordinaria de otro tanto que ella tenía / en su poder, del lugar y casal de Obaño con lo a el ane- / -xo; alegando haber caydo en comiso por haber negado / la propiedad, a folio 62 de dicho pleito. El qual foro le tenía- / -mos nosotros en nuestro poder, en el libro 3 de foros, a folio / 150. Y a 14 de junio de 623, salió sentençia en que le absuelben / y revocan la condenatoria de vista, con que reconozca al monasterio y le / pague conforme al fuero presentado en dicho pleito. Y en quanto / a lo que pretendía más el convento le reserban su derecho a / salvo, para [que] siga su justiçia como y quando viere le convenga. / Salió la executoria, la qual no se executó ni se quiso executar / por querer el monasterio pretender despojarle de todo el / lugar. Hasta que fray Bernabé Martel entró por Prior en / dicho priorato, año de 1629, que tubo neçesidad de dine- / -ros, y como los caydos delas pensiones era ya cantidad, / cobró por si y el Prior que le suçedió alguna cantidad de / dinero. Y queriendo executar dicha executoria ante la justiçia / ordinaria, salió el capitán

oponiéndose con sus foros. Y / viendo, la justia de la tierra era de su casa¹⁷⁵, lo dexó / hasta agora.///

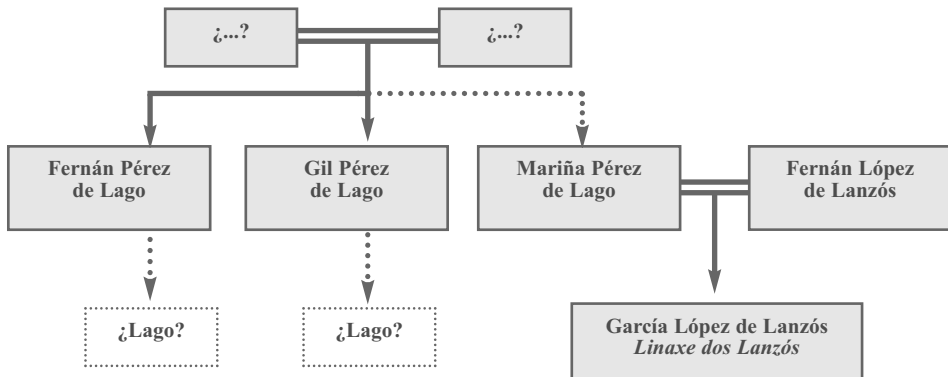
* *N. do A.:* A este texto segue outro documento (fol's. 211 vº, e 212 rº e vº), con distinta letra, onde se relatan as pretensións e a posición que mantiña o mosteiro de Xuvia no preito que seguía co capitán Xoán López de Taibo, sobre as herdades de Obaño. Asimesmo, segue a continuación outro manuscrito (fol's. 213 rº e vº, e 214 rº), tamén con letra diferente, onde se recollen os bens e herdades que contiña o foro do lugar de Obaño, outorgado no ano 1555 polo mosteiro de Monfero a Gonzalo de Lago, segundo antes o levaran Bros de Chanteiro e o seu fillo Diego López de Chanteiro. As herdades contidas neste foro comprounas logo, no ano 1620, o capitán López de Taibo ao citado mosteiro.

APÉNDICE 2. CADROS XENEALÓXICOS DOS LAGO

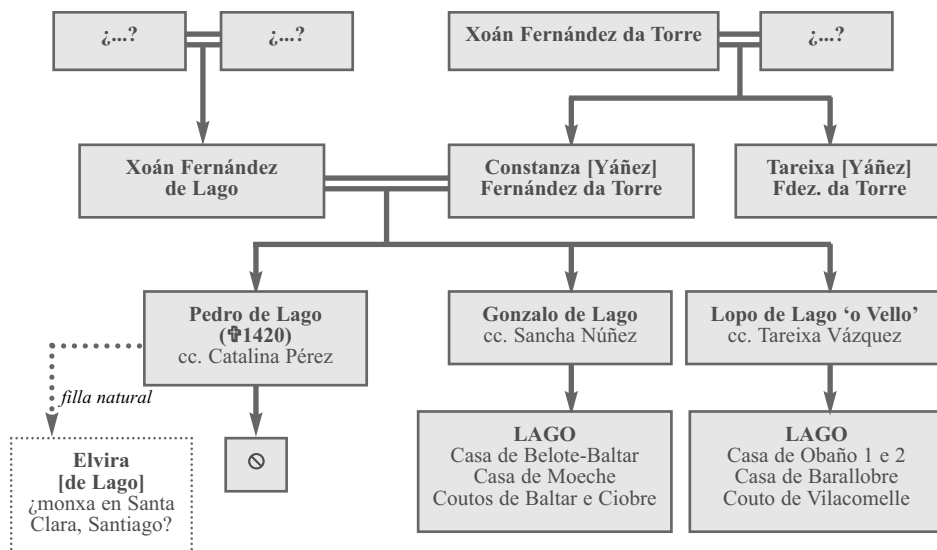
I- CADRO XENEALÓXICO DOS LAGO (segundo o *Nobiliario* do C. de Barcelos)

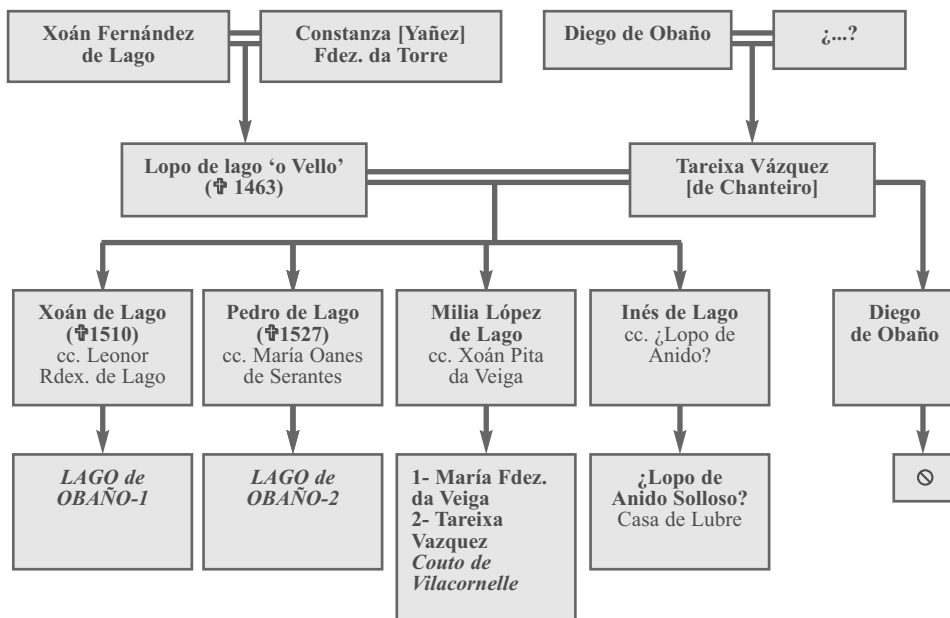
II- CADRO XENEALÓXICO DOS LAGO (s. XIV)

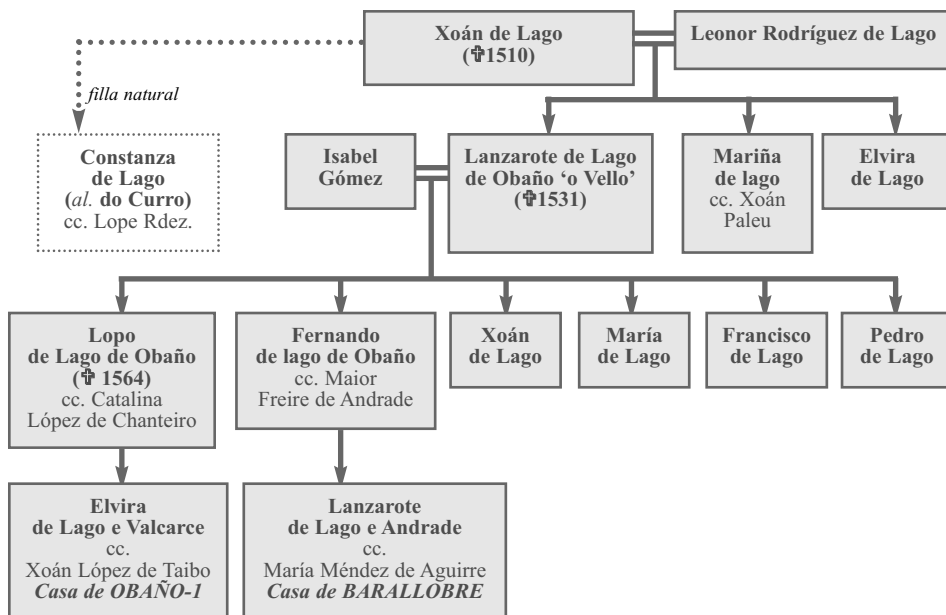
III- CADRO XENEALÓXICO DOS LAGO (s. XIV e 1ª. metade do XV)

IV- CADRO XENEALÓXICO DOS LAGO DE OBAÑO (s. XV)

V- CADRO ESPECÍFICO DOS LAGO DE OBAÑO – 1 (ss. XV-XVI)

VI- CADRO ESPECÍFICO DOS LAGO DE OBAÑO – 2 (ss. XV-XVI)

